Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 133 (11030) | 1979 чылдың июнь 8, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп

ЧАЙГЫ АЖЫЛДАР

Соңгу болгаш чөөн областарның чер ажылдакчылары чазын тарылыр культураларны чаштырарын доозуп турар. ССРЭ-ниң ТСЭ-ниң дыңнатканы-биле алырга, ол культураларны чурттуң бүгү ажыл-агыйларында 148,1 миллион гектар черде тараан. Тараазын алыр кукурузабиле кады тараа болгаш тараа-бобы культураларны 98,7 миллион гектар черге чаштырган. Ол болза планның 95 хуузу болур.

Хөвең болгаш тарымал тоорук чаштырылгазы доозулган. Картофель болгаш ногаа шөлдеринде ажыл доостур четкен.

Тараа шөлдерин ажаарынче колхозтар болгаш совхозтар кол кичээнгейни салган. Ээзш чаашкынныг болгаш изиг агаарның байдалдарында тараа шөлдерин суггарары онза ужур-дузалыг болу берген. Украинаның, Молдавияның, Соңгу Кавказтың болгаш Поволжьениң механизаторлары суггарылганы калбаа-биле чорудуп турар.

Ооң-биле кады ажыл-агыйлар дүжүт ажаалдазынга техниканы, шаңнарны, тараа, картофель болгаш ногаа шыгжамырларын кызымаа-биле белеткеп турар.

(СЭТА-ның корр.).

ТЕАТРНЫҢ ТУГУНДА—ОРДЕН

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА). «Маадырлыг улуска — маадырлыг шии!» — М. Горький аттыг академиктиг улуг шии театрының үндезилекчилериниң чарлааны ол кыйгырыг чурттуң кол-кол уран чүүл коллективтериниң бирээзиниң чогаадыкчы тывынышкыннарының хамаатьы сорук кириишкинин бистиң хүннеривисте-даа тодарадып турар. Совет театр уран чүүлүн хөгжүдеринге ачы-хавыяазы дээш бо театрны Октябрь Революциязы орден-биле шаңнаан. Төрээн чурттуң бедик шаңналын коллективке тывыскырынга тураскааткан байырлыг хурал июнь 6-да болган.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, партияның Ленинград обкомунуң бирги секретары Г. В. Романов хуралга чүве чугаалаан. Совет сцена уран чүүлүнүң баштайгызы—бо театрның ачы-хавыяазын бөгүн байырлалдыы-биле демдеглеп турар-дыр бис деп, ол чугаалаан. 1919 чылдың февральда төрүттүнген бо театр пролетаржы культураның талазынга гениалдыг ленинчи идеяларның херек кырынга боттанышкыны болган.

Театрның чогаадыкчы салым-чолу социалистиг реализмниң уран чүүлүнүң амыдыралчы күштүүнүң болгаш төөгүлүг шынныының бүзүрелдиг бадыткалы апарган. Чогум-на харын реалистиг чогаадылганың оруктарынга Улуг шии театрының артистери боттарының кол-кол ажыдыышкыннарын кылган. Оларның маадырлары революстуг бедик идеалдарны; боттарының үе-чергежилериниң салым-чолунуң дугайында тура-соруктуг бодалдарны массаларга чедирип, совет кижиниң эки шынарларын, Төрээн чуртка, партияга кызыгаар чок бердинишкинни бадыткап турар.

Г. В. Романов ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын номчааш, чыылганнар адыш часкап турда, театрның тугунга Октябрь Революциязы орденин кадаан.

Байырлыг хуралга чүве чугаалаашнар — театрның кол режиссёру ССРЭ-ниң улустуң артизи Г. А. Товстоногов болгаш оон-даа өскелер Ленинградтың сцена мастерлериниң күш-ажылын бедик-биле үнелээни дээш партияга болгаш чазакка изиг-биле өөрүп четтиргенин илергейлээннер.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң культура ажылдакчыларының мурнунга салган сорулгаларын амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынче коллектив бодунуң бүгү чогаадыкчы энергиязын угландырарын СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, эш Л. И. Брежневке хуралдың киржикчилери бүзүреткен.

КҮҮСЕЛДЕНИ ХАНДЫРАР

СЭКП-ниң XXV съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар, оңгу беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш ажылчы республиканың үлетпүр бүдүрүлгелеринде, тудуг, транспорт организацияларында калбарган. Бүдүрүлгениң курлавырларын дилеп тыварынга, оларны ажыглаарынга, алызында барып эки түңнелдерни эң дээштиг болгаш камналгалыг аргалар-биле чедип алырынга дузалаар социалистиг чарышче кичээнгей улгаткан.

Шалыпчы күш-ажылдың чылының ийиги кварталы доостурунче чоокшулаан. Участок бүрүзүнде ажылдап турарларның бүдүрүлге планын күүседир дээш харыысалгазын бедидерин чедип алырын чер-черде партия организацияларындан СЭКП Төп Комитеди негеп турар. Партия Төп Комитединиң «Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ыңай экижидер дугайында» доктаалында ол дугайын тодаргай айыткан.

Республиканың үлетпүр-бүдүрүлгелери продукция сайгарар планын эрткен 5 айларда ажыр күүсеткен. Ол ышкаш нийти продукция бүдүрериниң планы база ажыр күүсеттинген болгаш пландан ажыр 1103 муң рубльдиң продукциязын бүдүрген.

Чылдың бирги чартыының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш республиканың хөй-хөй үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери чедиишкинниг ажылдап, ростовчуларның «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп эгелээшкинин боттарында ажыглап эгелээн. Ылаңгыя «Тыва кобальт» комбинаттың, «Каа-Хем» разрезтиң, сүт комбинадының, эът-сөөктен далган кылыр заводтуң, Шуурмактың ыяш белеткээр пунктузунуң, Барыын-Хемчик, Таңды районнарның ыяш ажыл-агыйларының болгаш оон-даа өске бүдүрүлгелерниң коллективтери планныг онаалдаларын доктаамал ажыр күүседип, мурнакчыларның одуруун баштап турар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче, мурнакчы дуржулганың чедиишкиннерин, чаа техниканы болгаш технологияны нептередиринче, бар курлавырларны болгаш аргаларны эң эвээш чарыгдалдар үндүрүп тургаш, продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдедиринге, ооң техниктиг деңнелин бедидеринге ажыглаарынче кол кичээнгейни ол бүдүрүлгелерде угландырып турар.

Алдынган хүлээлгелерниң чогуур үезинде күүселдезин хандырар дээш удуртукчу кадрларның харыысалгазын бедидерин СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленуму негээн. Ынчалза-даа республиканың чамдык үлетпүр бүдүрүлгелериниң удуртукчулары планныг онаалдаларның күүселдезин хандырар талазы-биле четпес ажылдап турарындан, январь-май айларда продукция сайгарарының планын 10 ажыг бүдүрүлгелер күүседип шыдаваан.

Ак-Довурактың үлетпүр бүдүрүлгелер комбинадының удуртукчулары, ында партия организациязы 1979 чылдың планныг онаалдазын хуусаа бетинде күүседир, продукцияның шынарын болгаш бүдүрүлгениң ажыктыг чорууң бедидер дээш ажылды кошкак организастаанындан эрткен беш айларда продукция сайгарарының-даа, нийти продукция бүдүрериниң-даа планын күүсетпээн. Ол коллектив январь-май айларда 633 муң рубльдиң продукциязын сайгарар планын база-ла күүседип чадашкан.

Үстүү-Енисейниң балык заводунуң коллективи январь-апрель айларда продукция сайгарарының-даа, нийти продукция бүдүрериниң-даа планын чүгле 44,6 хуу чедирип, хожудаңгай ажылдаашнарның санынга кирген. А беш айларда 160 муң рубльдиң продукциязын сайгарар планын ол коллектив чүгле 68 муң рубль чедирип алган.

Чадаананың, Ак-Довурактың хлеб заводтарының, Туранның ыяш белеткээр пунктузунуң болгаш райүлетпүр комбинадының болгаш оон-даа өске чамдык бүдүрүлгелерниң удуртукчулары январь-май айларда продукция сайгарарының планының күүселдезин хандырар талазы-биле четпес ажылдаан. Мооң мурнунда айларда планныг онаалдаларын ол бүдүрүлгелер база күүсетпээн.

Продукцияның кол-кол хевирлерин бүдүрер талазы-биле чамдык үлетпүр бүдүрүлгелерде ажылды чогуур негелдеге чедир организаставаанындан Туранның болгаш Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинаттары — тудуг чугайын, мебель кылыгларын, тудуг кезектери болгаш конструкцияларны кылыр заводтуң коллективи соңга блоктары бүдүрерин январь-май айларда күүседип шыдаваан.

Республиканың тудугларынга эң чугула материал —туурбуну «Тыва тудуг материалдары» бүдүрүлге каттыжыышкынының бүдүрүлгелери январь-май айларда 18050 муң кезекти бүдүрер тургаш, майның 20-ге чедир чүгле 11346 муң кезекке чедирген. Ол ажылды ылаңгыя Элегес-Аксында керамиктиг хана материалдары кылыр заводта четпес организастаан.

Бирги чартык чылдың төнчүзүнге чедир ай четпес хуусаа арткан. Ынчангаш алган хүлээлгелерниң күүселдезин хандырар дээш организакчы, политика-кижизидилгелиг ажылды чер-черде партия организациялары, бүдүрүлгелерниң удуртукчулары тодаргай удуртуп, хожудап турарлар чок ажылдаарын чедип алыр ужурлуг.

Партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организациялары, ажыл-агый органнары план, бүдүрүлге база күш-ажылдың корум-чурумун шыңгыы сагыырын хандырар ужурлуг. Дең-дески болгаш тодаргай ажыл, хамык көргүзүглерниң планын, ол ышкаш хереглекчилерге чугула продукцияны бүдүрер талазы-биле хүлээлгелерни ыяап-ла күүседири улус ажыл-агыйының бүгү звеноларынга шуут-ла дүрүм болган турар ужурлуг. Планның организакчы болгаш мобилизакчы ролюн күштелдирери, берген онаалдаларны бүдүрүлге, тудуг, колхоз болгаш совхоз бүрүзүнүң күүседип турарын доктаамал контрольдаары эргежок чугула деп СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң доктаалында демдеглээн. Ол— үлетпүр бүдүрүлгелерниң удуртукчуларының, партия, профэвилел организацияларының ажылынга дорт айтыышкыны дыр.

10-ГУ БЕШ ЧЫЛ: *ажыктыг чорук болгаш шынар*

ХҮЛЭЭЛГЕВИС КҮҮСЕТТИНЕР

«Тыва кедээ тудугнуң» автобаазазының мурнакчы чолаачызы, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Анатолий Андреевич Селезнев 1982 чылдың августуң үлүүнде ажылдап турар.

Ажыл-ижиниң дугайында А. Селезнев мынчаар чугаалаан.

Оңгу беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш «Тыва кедээ тудуг» трестиң автобаазазының коллективи социалистиг чарышта идепкейлиг киржип турар. Эрткен беш айларда бистиң автобааза планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүсеткен. Чүък сөөртүлгезиниң планы 120,1 хуу, чүъктү ажылдап кылырының планы 111,8 хуу күүсеттинген.

Автобаазаның бригадаларының аразында социалистиг чарыш калбарган. Ростовчуларның «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп эгелээшкинин автобаазаның чолаачылары деткивишаан, алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш бедик темп-биле ажылдап турар. Үени мурнаан мурнакчыларның аразында хууда беш чыл планын күүседипкен чолаачылар Г. Е. Кузовлев, П. И. Чугунов, В. К. Семелюк, Г. В. Жаров болгаш оон-даа өскелер бар. Коллективтиң нийти чедиишкиннеринде септекчилер М. И. Ямин, А. И. Григорьев, В. П. Рассохин оларның киирген үлүг-хуузу эвээш эвес.

Мээн ажылдап турарым чолаачылар бригадазы база-ла мурнакчы бригадаларның бирээзи. Эрткен беш айларда чүък сөөртүрүнүң планын бригадавыс 135,5 хуу күүсеткен. Планныг онаалданы күүсединге чаа машиналарны биске берип турары кончуг дузалыг. Бригадавыста амгы үеде МАЗ марканың 14 автомобиль бар, оларның дөртү шуут чаа.

Мен бодум хууда беш чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен мен. Амгы үеде 1982 чылдың августуң үлүүн күүседип турар мен. Трестиң КМК-ларынга тудуг материалдары чедирер азы Саян артындан янзы-бүрү чүъктер сөөртүр кижи мен. Онаашкан ажылымны өй-шаанда күүседир дээш бодумнуң бүгү билиг-мергежилимни берип, ажылдап турар мен. Чүгле бодумнуң хууда планымны күүседири-биле кызыгаарлаттынмайн, эш-өөрүмге дузалажып, ылаңгыя аныяк чолаачыларны дагдынып алгаш, оларга арга-сүмени берип, демниг ажылдаарын бодаар бис. Ростовчуларның «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп эгелээшкинин бистер, чолаачылар деткээн бис. Бригадавыстың социалистиг хүлээлгезиниң бир пунктузунда ону айыткан. Чүгле планны эвес, харын-даа социалистиг хүлээлгевис ажыр күүсеттинип турар.

1979 чылдың ийиги чартыында бистиң автобаазага 150 автомобиль кирер чаа гаражты тудуп эгелээр. Ол гараж ажыглалга кире бээрге бистиң ажылдаарывыска таарымчалыг байдал тургустунар. Аңаа септелге ажылдарының дыка хөй кезиин механизастап каан болур. Ынчангаш машиналарны септээриниң шынары экижиир болгаш септелгеге турар үези кызырлыр.

Автобаазаның чолаачылары, бистер чедиишкиннерге оожургавайн, улам-на эки ажылдаарын кызып, планныг онаалдаларны ажыр күүседирин чедип алыр бис.

Республиканың бо чылын ажыглалга киирер тудугларының бирээзи—чылда он ийи муң хаван өстүрер комплекстиң тудуу сөөлзүреп, ында монтаж ажылдары чорупт турар. Тудугда шеверлел болгаш бызаңнаар ажылдар арткан. Бо хүннерде сварщиктерниң мурнунда улуг сорулга салдынган. Хаван кажааларында клеткаларны аңгылаар черлерни тудуштурар ажылды сварщиктер кылып турар. Ол ажылда Виктор Агбаан болгаш Ондар Эрес-оол олар шылгарап, чарыштың мурнуку одуруунда чорупт турарлар. Олар ээлчег нормазын үргүлчү бүдүн-чартык катап ажыр күүседип турарлар.

ЧУРУКТА: (солагай таладан) В. Агбаан биле Э. Ондар хаван азыраар комплекстиң тудуунда.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызыл хоорайның № 5 Мурнуу-чөөн соңгулда округунуң округтуң соңгулда комиссиязының составын бадылаар дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда дугайында» Тыва АССР-ниң Хоойлузунуң 23, 24 болгаш 26 чүүлдеринге үндезилээш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызыл хоорайның № 5 Мурнуу-чөөн соңгулда округунуң округтуң соңгулда комиссиязын күш-ажылчы коллективтерниң дараазында төлээлекчилери составтыг кылдыр бадылаар:

округтуң соңгулда комиссиязының даргазы Алексей Артемьевич **Дежнев**—Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Хандырылга болгаш сайгарылга эргелелиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан;

округтуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Алим Семенович **Севен**—«Кедээ электри тудугунуң» Тыва тудуг-монтаж эргелелиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан хаакчыттарындан;

округтуң соңгулда комиссиязының секретары Ирина Георгиевна **Калабина**—Тыва АССР-ниң Кедээ ажыл-агый министерствозунуң Күрүнениң уксаажыдылга каттыжышкынының ажылчыннарындан, специалистеринден болгаш албан-хаакчыттарындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Любовь Константиновна **Акулова** — Тыва АССР-ниң Чуртталга-коммунал ажыл-агый министерствозунуң «Тыва коммунэнергозунуң» ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыттарындан;

Владимир Николаевич **Здобнев** — Автомобиль оруктарын тударының болгаш ажыглаарының Тыва бүдүрүлге эргелелиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыттарындан;

Валерий Степанович **Клочко**—«Тываавтооруктуң» № 1 орук-тудуг эргелелиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыттарындан;

Валентина Александровна **Матюнина** — Кызылдың улус өөредилге килдизиниң № 22 яслизиниң кижизидикчилер, башкылар болгаш техниктиг ажылдакчылар коллективинден;

Нина Александровна **Михайличенко** — «Тыва автооруктуң» № 235 орук-ажыглал участогунуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыттарындан;

Валерий Андреевич **Морозов** — Автомобиль оруктарын тударының болгаш ажыглаарының Тыва бүдүрүлге эргелелиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыттарындан;

Галина Даниловна **Селиверстова**—Тыва АССР-ниң Чуртталга-коммунал ажыл-агый министерствозунуң «Тыва коммунэнергозунуң» ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыттарындан;

Александр Кузьмич **Чмых** — «Кедээ электри тудугнуң» Тыва тудуг-монтаж эргелелиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыттарындан.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1979 чылдың июнь 6.

РОССИЯНЫҢ КООПЕРАТОРЛАРЫНЫҢ СЪЕЗДИЗИ

Россия Федерациязының хереглекчилер кооперациязының төлээлекчилериниң июнь 6-да Москвада ажыттынган VII съездизинде хуучуларның барык 30 муң кижилиг отрядын муң ажыг делегаттар төлээлеп барган.

Илеткелчи — Роспотребсоюзтуң баштаар чериниң даргазы М. М. Денисов болгаш санал бергеннер сөөлгү беш чылда кооператив ажыл-агыйының бүгү адырлары улам ыңай хөгжээнин демдеглээн. Чонга бараанныр садыглаарының дециилгелиг аргаларын калбаа-биле ажыглап турар апарган, кедээ ажыл-агый продуктуларын болгаш чиг-этти белеткээриниң хемчээли немей өскен.

Ажыглаттынмаан курлавырларны мөөңнээринче, хереглекчилер нийтилелдериниң ажылының ажыктыын бедидеринче, республиканың кедээ чонунуң садыг хандырылгазын экижидеринче съездиге онза кичээнгейни салган.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. С. Соломенцев съездиниң ажылында киржип турар.

(СЭТА).

УЖУДУУШКУНДА «Молния-3»

Телефон-телеграфтың ыраккы радио харылзаазының системаларын ажыглаарын, «Орбита» четкилеринче ССРЭ-ниң Төп телевидениезиниң программаларын дамчыдарын болгаш делегейниң кады ажылдажылгазын хандырар сорулга-биле 1979 чылдың июнь 6-да Совет Эвилелинге харылзааның ээлчеглиг «Молния-3» спутниги салып үндүрген. Ооң иштинде чалгыгларның сантиметр диапазонунга системаның ажылдаарын хандырып турар дамчылар аппаратураны тургускан.

«Молния-3» спутникти дамчыштыр харылзааның сеанстарын төлевилеттинген программа ёзугаар чорудар.

«Союз-34»

1979 чылдың июнь 6-да Москваның-биле 21 шак 13 минута турда Совет Эвилелинге башкарыкчы чок «Союз-34» космос кораблин салып үндүрген.

«Союз-34» корабльдиң автономнуг ужудуушкунунуң программазында бо чылдың апрельде «Союз-33» космос кораблиниң ужудуушкунунуң үезинде саналдар-биле чедир эдип-чазап кылган чоокшулаштырар—таарыштырар шимчедикчиниң ажылының контроль шенелдезин чорудары планнаттынган. Төлевилеттинген операцияларны күүсеткениниң соонда корабльди «Салют-6» станция-биле тудуштурар.

«Союз-34» космос кораблин орбитаже дараазында хемчээлдиг кылдыр салып үндүрген:

— Чер кырындан эң ыраа—270 километр;

— Чер кырынче эң чоогу—198 километр;

— долганыр үези—88,9 минута;

— ийленчээ—51,6 градус.

Телеметриктиг информацияның сан-түңү-биле алырга, «Союз-34» корабльдиң иштинде системалар болур чогууру-биле ажылдап чоруур.

(СЭТА).

СЭКП КЫЗЫЛ ХООРКОМУНУҢ ПЛЕНУМУ

СЭКП Кызыл хоорkомунуң III пленуму дүүн болуп эрткен.

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын болгаш «Партия эге организацияларының идей-кижизидилгелиг ажылының ажыктыын бедидер талазы-биле СЭКП Кызыл хоорkомунуң ажылының дугайында» СЭКП обкомунуң бюрозунуң доктаалын амыдыралга боттандырар талазы-биле хоорайның партия организациязының сорулгаларының дугайында» илеткелди СЭКП Кызыл хоорkомунуң бирги секретары **А. И. Пожидаев** аңаа кылган.

Пленумга чугаалашкан айтырыг талазы-биле педагогика институдунуң ректору **Х. С. Алдын-оол**, автосептелге заводунда партия организациязының секретары **Е. Н Балабанова**, № 14 механизация эргелелинде партия организациязының секретары **Е. А. Данилюк**, ВЛКСМ Кызыл хоорkомунуң бирги секретары **К. Д. Сангы-Бадыраа**, пассажирлер автотранспорт бүдүрүлгезиниң начальниги **Е. И. Семыкин**, хоорайның шериг комиссары **В. А. Озерский**, № 7 школаның директору **А. В. Голубцова**, хоорkүскомунуң даргазының оралакчызы **Е. Д. Удуракина** олар санал бергеннер.

СЭКП обкомунуң секретары **Д. К.-Х. Ооржак** пленумга санал берген.

Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам экижидер талазы-биле хоорайның партия организациязының сорулгаларын тодаргай айыткан доктаалды делгереңгей хемчеглер-биле кады пленум хүлээп алган.

Пленумнуң ажылынга СЭКП ТК-ның инструктору **В. А. Михайлов** киришкен.

ПОЛИТИНФОРМАТОРЛАР СЕМИНАРЫ

Политинформаторлар бөлүктериниң удуртукчуларының республика семинары дүүн Кызылга партия обкомунуң Политчырыдыышкын бажыңынга эгелээн. Аңаа «Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын амыдыралга күүседир талазы-биле сорулгалар дугайын партия Тыва обкомунуң секретары Д. К.-Х. Ооржак чугаалаан. Ажылчы чоннарның ортузунга массалитиктиг ажылды улам ыңай экижидери онза чугула ужур-дузалыг. Бистиң республикада амгы үеде ол ажылда 14 муң ажыг агитаторлар, политинформаторлар, партия комитеттериниң илеткелчилери болгаш «Билиг» ниитилелиниң лекторлары киржип турар.

Семинарның киржикчилеринге «СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр политиктиг агитацияның сорулгалары», «Амгы үе-чадада партияның экономиктиг политиказы», «СЭКП-ниң амгы үедеги аграр политиказы болгаш ону боттандырар дээш демиселдиң чаа үе-чадазы», «Интернационалчы кижизидилгениң айтырыглары болгаш сорулгалары» деп темаларлыг лекцияларны СЭКП обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи А. К. Канзай, партия обкомунуң килдистер эргелекчилериниң оралакчылары Т. Ч. Салчак, С. С. Сонам, республиканың тудуг банкызының эргелекчизи П. В. Кирдеев олар номчаан. Политинформаторлар республиканың чогаадыкчы эвилелдериниң удуртукчулары-биле ужурашкан.

Бөгүн семинар бодунуң ажылын уламчылаар. Ооң киржикчилери «Партияның политиказының кол угланыышкыннарының талазы-биле политиктиг информация», «Амгы үе-чадада социализмниң болгаш капитализмниң аразында идеологтуг демиселдиң онзагай чүүлдери», «ССРЭ-ге удур империализмниң идеологтуг болгаш политиктиг үүлгедиглерин база совет кижилерниң серемчилелин бедидери», «Делегей байдалының дугайында», «Эрге-хоойлу билиглерин — аныяктарга», «Олимпиада-80-ниң дугайында» деп лекцияларны дыңнаарлар.

Тувинская республиканская БИБЛИОТЕКА им. А. С. Пушкина

СОРУЛГА ТОДАРГАЙ

СЭКП-ниң XXV съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш кооперация ажылдакчылары, республиканың ажылчы чоннары-биле бир демей, политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүнүг ажылдап турар.

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Совет садыгны улам ыңай хөгжүдер дугайында» доктаалын удуртулга болдургаш, хереглекчилер ниитилелдериниң ажылдакчылары онгу беш чылдың дөрт чылдарының база 1979 чылдың пландаалгаларын күүседир дээш социалистиг чарышты калбарткан. Бо үениң иштинде кооператорлар хүлээлгезин күүседир талазы-биле кескү чедиишкиннерни чедип алган. 1978 чылда бараан саарылгазының планын 100,7 хуу күүсеткен. Пландан ажыр чонга 757 муң рубльдиң бараанын саткан. Ниитиниң чемненилгезиниң талазы-биле планны 101,8 хуу, бодунуң продукциязын бүдүрерин 105,3 хуу күүсеткен.

1979 чылдың 4 айларында үүрмектеп садар бараан саарылгазы база 101 хуу, ниитиниң чемненилгезиниң — 102,8 хуу күүсеттинген. Чонну бараан-биле хандырарын улам экижидер, бараан саарылгазының план күүселдезин чедип алыр сорулга-биле бо чылдың I кварталында 22 делгелге-садыглаашкынны организастаан, 60 муң рубльдиң бараанын саткан, ярмарканы 10 удаа кылгаш, 48 муң рубльдиң бараанын саарган. Садыгны улам ыңай экижидип, хөгжүдери, садыг организацияларының ажылын сайзырангайжыдары СЭКП-ниң XXV съездиниң ажылдап кылганы социал-экономиктиг программазының чарылбас кезээ.

Бо чугула сорулгаларны боттандырарынга садыг ажылдакчыларының киирген үлүүн партия болгаш чон бедик-биле үнелеп турар. Садыг ажылының кандыг-даа адыры кезээде чон-биле, оларның аңгы-аңгы характерлери, хөй негелделери, сонуургалы-биле харылзаалыг. Кижилерни садыгның азы столоваяның-даа ажылдакчылары канчаар хүлээп алыр болдур, ол кижиниң сеткил-хөөнү, харын-даа ажылга чедиишкиннери-даа оон база хамаарылгалыг. Ынчангаш хереглекчилер кооперациязының системазынга ростовчуларның «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп шимчээшкинин шиңгээтпишаан, чугула сорулгалар-биле чергелештир, кадрларны шилип алыр, оларны ажылга таарыштыр тургузаар, өөредир талазы-биле ажылды экижидери, кооперация ажыл-агыйын удуртурунуң арга-методун шиңгээдип алыры, күш-ажылдың болгаш күрүнениң сагылга-чурумун быжыглаары, салган сорулганы күүседир талазы-биле ажылдарны күш-ажылчы коллективтерге күштелдирери чугула.

Хожудап турарлар чок ажылдаар

Хереглекчилер ниитилелдериниң даргаларының, кооперация бүлүрүлгелериниң удуртукчуларының ийи хүннүң семинарын Респотребсоюз эрттирген. Аңаа ростовчуларның эгелээшкинин нептередир талазы-биле тодаргай сорулгаларны, хемчеглерни ажылдап кылгаш бадылаан. Ол семинарның киржикчилери Таңды районга барып, чурттакчы чонну хандырарының культуразын бедидер талазы-биле ында хереглекчилер ниитилелиниң мурнакчы арга-дуржулгазы-биле таныжыпканнар.

Хереглекчилер кооперациязында ам 5 муң хире кижи ажылдап турар. Олардан 900 кижи дээди болгаш ортумак тускай мергежилдиг специалистер. Кооперацияның дээди база ортумак өөредилге черлерин, профессионал-техниктиг училищелерин дооскан аныяк ажылдакчылар биске чылдың-на немежип кээп турар. Материалдыг харысалгалыг ажылда 1600 кижи ажылдап, ниити ажылдакчыларның 34 хуузун ээлеп турар. Садыгжыларның 95,1 хуузу профессионал белеткелдиг кадрлар. Онгу беш чылдың үш чылдарында удуртукчу ажылдакчылардан болгаш специалистерден 173, массалыг мергежилдиң 1000 кижи боттарының мергежилин бедиткеннер. Кооперацияның дээди болгаш ортумак өөредилге черлерин 251 кижи бот-өөредилге-биле дооскан. Дээди база ортумак өөредилге черлерин дооскан 299 кижи республикада кээп ажылдай берген. Оон ыңай 2498 кижи экономиктиг өөредилгеде хаара туттунган. Оларның хөй кезии боттарының даанган ажыл-херээн ак сеткилдиг, харысалгалыг күүседип чоруурлар.

Коллективте ажылдап турар кижилерниң мөзү-шынар кижизидилгезиниң болгаш оларның ажыл-ишчи мергежилин, политиктиг, экономиктиг билиин бедидер талазы-биле хереглекчилер ниитилелдери, оларда хөй-ниити организациялары чогуур ажылдарны кылып келген. Бо ажылдарны чогуур деңнелинде тургускан черлерде күш-ажылдың корум-чуруму эки, ажылдың көргүзүглери бедик болуру чугаажок. Мөңгүн-Тайга, Таңды, Кызыл райпоолары, «УТКА 25 чылы» совхозта ажылчын кооперациязы, Кызылдың садыг баазазы, ном садыының салбыры ындыг коллективтерге хамааржыр.

Чамдык хереглекчилер ниитилелдеринде, кооперация организацияларында кижизидилге ажылы кошкак, күш-ажылдың сагылга-чуруму куду, кооперацияның өнчү-хөреңгизин самчыгдаар чоруктар ам-даа бар болуп үргүлчүлевишаан. Чижээ, Сүт-Хөл рабкооптуң чамдык магазиннери ажыл шагын барымдаалавас, садыгжылар күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр, өре-самчыгдал кылыр чоруктар бар. Рабкооптуң аппарадында болгаш удуртулгазында кижилерниң хөй нурууну садыг талазы-биле эртем-билиг, ажылга арга-дуржулгазы-даа четчир. Ынчалза-даа мында кижизидилге ажылы болгаш удуртукчуларның ажылдакчылардан негелдези кошкак. Балгаазын сельпо бо чылдың I кварталының планын күүсетпээн. Бай-Тайга, Тес-Хем райпоолары кадрларны шилип алырының, таарыштыр хуваарының принциптерин хажыдып, материалдыг чүүлдер харылаар кижилерге ак сеткилдиг эвес кижилерни хүлээп ап турганындан өре-самчыгдалдарны олар кылгылаан.

Садыгжы, повар, хлеб быжырыкчызы, белеткелчи азы специалист болгаш кандыг-даа ажылдакчы бодунуң мурнунда турар сорулгаларны шын, тодаргай билген турар болгаш ак сеткилдиг, шынчы, бедик харысалгалыг күүседир ужурлуг. Кижи бүрүзү бодунуң ажылдап турары участогунга план-онаалдазын, социалистиг хүлээлгезин күүседир дээш илеткейлиг, сонуургалдыг ажылдаары чугула.

Ростовчуларның «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп эгелээшкининде салдынган улуг харысалгалыг сорулганы күүседирде чүгле удуртукчуларның эвес, а ажылчыннарның хууда харысалгазын база бедидери чугула. Кооперация ажыл-агыйын билдилиг, шын удуртуру хамыктың мурнунда удуртукчунуң ажылды башкарарының стиль, методундан, оон моральдыг мөзү-шынарындан, билииниң деңнелинден хамааржыр. Хереглекчилер ниитилелдеринде кооперация организацияларында удуртукчу кадрларның шынар составы көскүзү-биле экижээн.

Бистиң кооперация системазында ажыл-херекти билдилиг башкарып билир ак сеткилдиг, организакчы удуртукчулар бар. Чижээ, Таңды райпозу доктаамал эки түңнелдерни чедип ап келген. Аңаа райпо баштаар черниң даргазы М. С. Коломысованың ачы-хавыяазы улуг. Бо коллективте ажылдакчы бүрүзү бодунуң хүлээлгезин эки билир, ону өй-шаанда күүседип, үндүрген шиитпирлериниң күүселдезин хынап, перспективтиг айтырыгларны чогуур үезинде шиитпирлээрин чогаадыкчы өзу-биле көрүп турар. Ол ышкаш садыгның деңшилгелиг, мурнакчы аргаларын ажыглап, чоннуң хандырылгазының культуразын бедидер дээш доктаамал кичээнгей салып келген. «УТКА 25 чылы» совхозта рабкооп баштаар черниң даргазы Г. Попов база коллективти билдилиг башкарып турар. Кооперация баштаар чери хөй-ниити организациялары-биле быжыг харылзаалыг, ажылдакчыларның ажылдап, чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургускан. Чурттакчы чонну, ылангыя мал ажылдакчыларын садыг-биле хандырарының культуразын бедидеринче кичээнгейни күштелдирген. Ол ышкаш Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем райполарының баштаар черлериниң даргалары Д. Сат, А. Малышев олар база эки ажылдап турарлар. Эки организастаттынган социалистиг чарыш коммунистиг кижизидилгеге кол черни ээлеп турар. Хереглекчилер кооперациязының ажылдакчыларының 85 хуузу социалистиг чарышта хаара туттунган. 1300 кижи коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы. Садыг организацияларының аразында калбарган социалистиг чарышка Мөңгүн-Тайга, Кызыл, Таңды райпоолары, «УТКА 25 чылы», «Тиилелге» совхозтарда рабкооптар болгаш өске-даа садыг черлери эки көргүзүглүг болганнар.

Ростовчуларның «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп эгелээшкинин республиканың хереглекчилер кооперациязының системазынга шиңгээдирде садыгны организастаарын сайзырангайжыдар, масса-политиктиг, кижизидилге ажылын СЭКП ТК-ның «Идеологтуг, политика-кижизидилге ажылын улам ыңай күштелдирер» дугайында доктаалынга дүүштүр экижидер, социалистиг чарыштың дээштиин бедидер, кадрлар айтырыын шын, принципиалдыг шиитпирлээр дээш, өске-даа айтырыгларже кичээнгейни күштелдирери эргежок чугула. Ынчангаш Тываның хереглекчилер кооперациязының ажылдакчылары «Чанынга чаңгыс-даа хожудап турар кижи чок ажылдаар» деп девизтиг ажылдап турарлар.

С. ЮМБУУ.

Респотребсоюзтуң баштаар черниң даргазының оралакчызы.

ИДЕОЛОГИЯ АЖЫЛЫН — БЕШ ЧЫЛДЫҢ СОРУЛГАЛАРЫНГА ДУУШТУР

ВОРОНЕЖ. СЭКП ТК-ның доктаалында улам экижидерин айыткан масса-чон ортузунга идеология, политика-кижизидилге ажылының эки дуржулгазы Воронежтиң чаа районну — Советский районда нептерээн. Районнуң ажыл-ишчилериниң мурнунга, бүдүрүлгелерге болгаш чоннуң чурттап турар девискээрлериниң аайы-биле политинформаторлар, пропагандистер болгаш «Билиг» ниитилелиниң лекторлары доктаамал политиктиг чырыдышкын ажылын чорудуп турар.

Районда масса-политиктиг болгаш культура-кижизидилге ажылы эки тургустунган. Сес микрорайоннарның 14 агитшөлдеринде чурттакчы чон мурнунга чаңчылчаан чогаадыкчы отчёттар, темалыг кежээлер, күш-ажылдың мурнакчыларынга тураскааткан хемчеглер эртип турар.

Шефке алган көдээ районнарже агитавтопоездилерниң үнүүшкүннери эки талаларын көргүскен. Чоокта чаа агитбригадаларның бирээзи Хохольск районнуң «Улуг Октябрь» колхозунуң ажыл-ишчилеринге чораан. В. И. Ленинниң чогаалдарын, Л. И. Брежневтиң «Бичии чер», «Катап тургузуушкун», «Кур чер» деп номнарындан үн бижидилгелерлиг «Мелодия» магазинниң төлээлери агитбригаданың составынга чоруп чораан (чурукта).

В. КОЖЕВНИКОВТУҢ фотозу СЭТА-ның фотохрониказы

Кызылдың алгы заводунуң хөм идик кылыр цегиниң коллективи заводта социалистиг чарышты баштап турар болгаш мурнакчы цехтерниң бирээзи. Ол цехте мурнакчылар болгаш онаашкан ажыл-херээнге бедик харысалгалыг ажылчыннар хөй. Петр Михайлович Чапайкин ындыгларның бирээзи. Ол бо чылдың эгезинде онгу беш чылды хуусаазындан усчок бурунгаар дооскаанын рапорттаан.

ЧУРУКТА: мастер П. Чапайкин; хөм идик цегиниң белеткелчилериниң мурнакчы бригадазы ажыл үезинде.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

ХАНА СОЛУН ҮНМЕСТЭЭН

Бистиң «Кызыл тук» совхозувустуң конторазынга мооң мурнунда чылдарда хана солун ай санында доктаамал үнүп, ажыл-агыйның янзы-бүрү адырларында чедер-четпестерни эки чырыдып турган. Мал кыштаглаашкынының база сезоннуг ажылдар үезинде мурнакчыларны мактап, оларның ажылының дуржулгазының дугайында эки чүүлдерни-даа бижип турган чүве. Бистер совхозувустуң ажыл-амыдыралының дугайын оон билип ап, мурнакчыларывыска өөрүп четтиргенивисти илергейлеп турдувус.

Бо чылдың эгезинден бээр бистиң хана солунувус үнместээн. Партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары хана парлалгазынче чогуур кичээнгей салбайн турары кончуг четпес. «Комсомолчу прожектор» база-ла үнместээн.

Ниитизи-биле кескү агитацияның байдалы бисте черле хирелиг ийин. Хүндүлел болгаш көргүзүг самбыралары куруг туруп берген. «Күш-ажылчы алдар тугун» мурнакчыларга тураскаадып көдүрбейн турар.

К. КАРА-САЛ.

Өвүр район.

ЧЫЛГЫ ӨЗҮП ТУРАР

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» совхозунуң удуртулгазы сөөлгү чылдарда чылгы малды өстүрер талазы-биле элээн хемчеглерни ап чорутукан. Амгы үеде ажыл-агыйда чылгының ниити саны 338 баш четкен. Оларның 138-и — төрүүр белер.

Дуржулгалыг чылгычылар Хертек Дамба, Хертек Шожал-Даржаа болгаш Шагаалаң Өргүмчү кадарган чылгызын кыштан хүр ажырган. Бо хүннерде 83 бе төрээн, олардан 83 кулунну менди камгалап алган.

С. КАРА-САЛ.

ЧЕР ИШТИНИҢ ИЗИГ СУУ

Камчатканың геологтары Мутновский вулканның дааның ийинде изиг сугларны чер иштинден ап болурунуң аргазын шинчилээри-биле баштайгы өрүмнээшкинни эгелээн. Чер иштиниң изиг сугларынче 18 аңгы черлерден өрүмнээшкинни кылыр, бирээзиниң-не ханызы 1500 метр чедер.

Мутновскийниң чер иштиниң изиг суглуг чери Камчатка чартык ортулукта ол талазы-биле эң улуг девискээр, Камчаткада Петропавловскиден 80 километр черде турар. Тускай эртемниглерниң санап көргенин ёзугаар адырга, чер иштинден алыр чылыгның курлавыры 200 муң киловатт күчүлүг электростанцияны ажылдадырынга четчир.

Чер иштиниң чылыы ам безин ажыглаттынып турары элээн улуг хемчээлдиг. Паужетскийниң изиг сугларын ажыглап, чуртта эң баштайгы үлетпүрге токту берип турар дуржулга кылдыр туткан электростанция ажылдап турар. Паратунскийниң казымал байлактыг чериниң изиг суглары «Термальный» совхозта парниктиг ногаа ажылының черлерин чылыдып турар. Эмшинарлыг изиг суг баштарының чоогунда санаторийлерни болгаш дыштанылга баазаларын туткан.

Камчаткада Петропавловск

М. ЖИЛИН,
СЭТА-ның корр.

ЭЗИМ КЕДЕЗИНДЕ — ЧАЛГЫННЫГ ӨЖҮРҮКЧҮЛЕР

Ужудуушкун башкарар төп-биле харылзааның сеанстарының бирээзинге космонавтылар Владимир Ляхов, Валерий Рюмин олар Ырак Чөөн чүктүң карак четпес эзимнерин хайгаарап көргеш, ында арга-арыг өрттериниң шуут чок бооп турарын илеткээннер. Ындыг байдалдың тургустунарынга арга-арыгны өрттен камгалаарының ужар чүүл албанының ачызы эвээш эвес. Ооң хайгыылчылары дүне, хүндүс соксаал чок ээлчегде. Хабаровск крайның чалгынныг өрт өжүрүкчүлериниң хайгааралында Биче Хинганның эдектеринден Аңчы далайның эриктеринге чедир чаптылган 60 миллион гектар арга-арыг бар. Оларның эргезинде янзы-бүрү марканың самолёттары, вертолёттары, оон иштинде хөй кижилиг десантыны куузу черинге шалыпкын чедирип каап-тар күчүлүг «Ми-8»-тер белен туруп турар. Өрт хайгылчылары көвүктелдирип өрт өжүрер чүктең чоруур бичии хемчээлдиг херекселдер-биле, суг чаштырар чиик насостар-биле хандыртынган.

П. ПЕРЕПЕЛИЦКИЙ,
СЭТА-ның корр.
Хабаровск.

КЫРГЫЛДАГА БЕЛЕН

Сесерлиг салбырында кыргылда пунктузу чүгле «Саян» совхозта эвес, Бии-Хем районда улуг кыргылда пунктуларының бирээзи. Ол кыргылда пунктузун септеп дооскан, ам хөй чуур черни, чылгы малды эмнээр, челдээр, таңмалаар черни кылып доозуп турар.

Салбырның 4 бызаңчызын ол бүгү ажылдарны септеп, кылырынга быжыглаан турган. Бызаңчылар звенозун Орлаң Дендип удуртуп, кыргылдага уткуштур шалыпкын ажылдааннар.

Сесерлигниң төп кыргылда пунктузун бо чылын район Совединиң депутады Амыр-оол Чоодуевич Чимит-Доржу эргелекчилээн. Аңаа дүк класстап, ылгаарынга дуржулгалыг класстакчылар Иргит Чүльдүм биле Саглай Маады оларны быжыглаан. Амдызында кыргылда эгелээлек, бо хүннерде ол чугула кампанияга уткуштур кыргыкчыларның өөредилгезин эрттирип турар.

«Саян» совхоз бо чылын күрүнеге 87 тонна дүк дужаар планныг. Ол планның нургулайы амгы үеде 19 муң ажыг баш шээр малдыг Сесерлигниң малчыннарынга онаажыр. Шээр малдың дүгү хөөрей бээрге, кыргылдаже организастыг киирерин планнап турар.

А. ДАРЖАА.

ХАРЫСАЛГАНЫ, НЕГЕЛДЕНИ КОШКАТКАНЫНДАН

Улусчу контроль

Малдың баш санын өстүрери, оон алыр продукция бүдүрерин болгаш ону күрүнеге садарын көвүдедири — мал кыштаглаашкынының канчаар эрттиргенинден улуу-биле хамааржыр. Ынчангаш Каа-Хем, Таңды, Бии-Хем районнарның чамдык совхозтарынга кыштаглаашкынны канчаар эрттиргениниң дугайында улусчу контролёрларның кылган хыналдаларының түңнелдерин комитеттерниң хуралдарынга шыңгыы сайгарып көрген. Ооң түңнелдеринден алырга, хыналда чоруткан совхозтарның директорлары болгаш мал ажылының специалистери, чамдык малчыннар даандырган ажыл-херекке деңдии харысалга чок болганы илерээн. Ол дугайында чамдык материалдарны мооң адаанда парлаан.

КАА-ХЕМ «Лениничи орук», «Кызыл тук» совхозтарның дирекциялары (директорлары В. И. Усков, А. М. Аньшин), мал ажылының специалистери мал кыштаглаашкынын хүр чаагай эрттирер дугайында үстүкү партия, совет органнарының доктаалының күүселдезин организастап шыдавааннар, малдың өлүп хораар чоруун болдурбас, ооң чаш төлүн камгалап алыр талазы-биле дээштиг хемчеглер албаан. Отчёт-учёт сандаргай, зооветеринарлыг хемчеглер чогуур негелдеге четпес. Ооң уржуундан кыштаглаашкынның түңнели багай болган.

«Лениничи орук» совхозтан бо чылдың баштайгы дөрт айларында-ла 912 баш хой өлүп хораан, оон иштинде 385 баш боос хой кажаазы-биле кады өрттенген. Хыналда кылган үеде эрткен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге, хойнуң өлүп хораар чоруу ажыл-агыйга 4 катап көвүдээн. Бо чылдың май 1-ниң байдалы-биле алырга малчыннарда өре 51 муң рубль. Хойжулар А. Салчактан 47 улуг ирт, А. Ооржактан төрүүр 33 хой, Л. Амыртаадан 11 хой тудап турар.

Бо чылдың апрель 28-те бо ажыл-агыйның дирекциязы республиканың Көдээ ажыл-агый министерствозунга төрүүр 5577 хойнуң 2333-ү кызыраан деп меге медээни берген. Улусчу контролёрларның кылган хыналдазындан алырга, кызыраан хойнуң ниити саны 390 болган, чамдык хойжулар төрүүр 100 башка онаашпыр кончуг эвээш хураганны алган. Чижээ, хойжу О. Делег төрүүр 411 хойдан чүгле 90 хураганны, В. Лама 422 хойдан 194-түг алган, ооң кодазының девискээринден чажырып турганы 35 хураганның өлген сеги тывылган. Хойжулар С. Семис-оол төрүүр 372 хойдан 179 хураганны, О. Манзар-оол 465 хойдан 80-ни, В. Хомушку 465 хойдан чүгле 36 хураган алган. Ынчангаш бо ажыл-агый төрүүр чүс хойга онаашпыр чүгле 39 хураганны алган.

«Кызыл тук» совхозта байдал база-ла оон дээредевес. Мында база бо чылдың баштайгы дөрт айларында 664 хой өлүп хораан. Эрткен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге, ооң өлүп хоораары 2,2 катап өскен. 1905 хой кызыраан. Ажыл-агый ниитизи-биле төрүүр чүс хойдан чүгле 31 хураган алган.

Хойжу У. Байыр-оолдуң кодазында кажааны багай септээнинден 42 чаш хураган доңуп өлген. Өске-даа кыштагларга ындыг байдалдар турганындан хойжулар У. Байыр-оол төрүүр 100 хойдан чүгле 10, Т. Агармит-18, О. Докур-16 хураганны ап, деңдии багай түңнелдиг болганнар.

Хойнуң тарып боозадылгазын бо совхозка эрткен чылын ёзу барымдаалап багай чоруткан. Чижээ, хойжу С. Севилбааның кадарганы 430 хойю эдержилгеге кирбейн артын калган, а оларга чүгле эрткен чылдың декабрь 20-де кошкарлар салган.

Республиканың улусчу контроль комитединиң хуралынга үстүнде адаттынган совхозтарда ол талазы-биле айтырыгны шыңгыы сайгарып чугаалашкан. Хой ажылын хөгжүдеринге улуг четпестерни база кыштаглаашкынны багай организастап эрттиргени дээш «Лениничи орук», «Кызыл тук» совхозтарның директорлары В. И. Усков, А. М. Аньшин оларны шыңгыы доңгутпушаан, оларның кайызының-даа бүдүн чартык айда шалыңын тырттарын комитет хуралынга шиитпирлээн.

БИИ-ХЕМ. «Саян» совхозтуң дирекциязы, мал ажылының специалистери мал бажы өстүрериниң, ооң баш санын камгалап алырының айтырыгларынче кончуг кошкак кичээнгей салып келгенин улусчу контролёрларның хыналдазы илереткен. Бо чылдың май бирниң медээзи-биле алырга, эрткен чылдың ол үезинден 310 баш бода мал, 527 баш хой эвээжээн. Оларның өлүп, хораар чоруу көвүдээн. Февральда 38 баш өлген малдың 33-ү улуг бодалар, а оларның 13-ү семиртилге шөлүнге турган, чудап өлген. Оларны кол зоотехник В. Н. Мутовкинниң айтышкыны-биле совхозтуң каражазы кылдыр үндүр бижип каапкан. Бо чылдың дөрт айларында эрткен чылдың ол үези-биле деңнээрге, чидирип, төтчеглээни бода малдыны 17 катап, хойнуу — 4 катап өскен. Ындыг чорук чыл келген тудум уламчылап келген. Чижээ, Ленинка салбырдан 1978 чылда-ла тудаан 25 боданы кол зоотехник хыналда кылган хүнге чедир мал отчёдунга бар кылдыр киирип келген. Ниитизи-биле бо совхозтуң малчыннарындан 66 бода тудап турар.

Ажыл-агыйда малдың учёт-отчёду сандаргай. Төрүттүнген хаван оолдарының учеду чок, 56 хаван шуптузу төрүткен турда-ла оларның чүгле 11-и төрээн деп учётта чүгле ген болган. Өлген малдар дугайында кандыг-даа документ тургуспайн, өрттедип турган. Эрткен чылын өлген 76 бызааны отчётка киирбейн, чажырып турган. Бо чылдың 4 айларында өлген 60 бызааны өлүг төрүттүнген деп мегелеп, үндүр бижээн.

Совхозтуң ниити чемненилгезинге хереглээри-биле соккан малдардан алдынган 700 кг эътти ферма эргелекчизи В. В. Воробьев складка дужаавайн, боду төтчеглеп, самчыгдааш, ооң акшазын кассаже киирбээнин хыналда үезинде илерээн.

Үстүнде илерээн ажылатыйжы эвес, харысалга чок чоруктуң дугайын Бии-Хемниң улусчу контроль комитединиң хуралынга чугаалашкаш, совхоз директору Е. М. Трощевти, малдың улуг эмчизи А. П. Чепаны, мал ажылының талазы-биле бухгалтер Т. А. Немкинаны шыңгыы доңгуткан. Кол зоотехник В. Н. Мутовкинни ажылындан үндүрген болгаш ооң херээн истелге органнарынче шилчиткен. Күрүнеге чедирген каражаның чартык чамдызын эгидери-биле мал ажылының бухгалтери Т. Н. Немкинаның чартык айда шалыңын, ферма эргелекчизи В. В. Воробьевтуң бир айда шалыңын тырттарын комитет хуралынга шиитпирлээн.

ТАҢДЫ. Мал кыштаглаашкынын чорудуп турарында улуг четпестерни илереткеш, районнуң улусчу контроль комитединиң эрткен чылдың декабрьда хуралынга хүлээп алган доктаалын «Революцияның чалбыыжы» совхозтуң удуртукчулары, мал ажылының специалистери күүсетпээннер. Ынчангаш ажыл-агыйга кыштаглаашкын багай эрткен. Бо чылдың 4 айларында, эрткен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге, бода малдың өлүп хоораары — 26,4 хуу, хойнуң — 44,9 хуу көвүдээн.

Кыштаглаашкын эртип турган үеде зооветеринарлыг ажылды чайгаарлаашкынче киирген, часкы үеде чаш хураганнарны иелери-биле кады одарладып үндүрүп турганы-биле соокка алыскаш, оларның дыка хөйү өлген. Малдың отчёт-учёду сандаргай. 455 хураганны отчётта шуут киирбээнин илерээн. Өлген болгаш өлүг төрүттүнген хураганнарның, ара салган хойларның учёду багай. Актыларны элээн үр үе эрткенде бөлүк-бөлүү-биле бижип турары шын эвес. Чижээ, бир актыга 30—40, харын-даа 64 хураганны өлген кылдыр үндүр бижигилээн. Ынчангаш 2943 хой кызыраан деп, бадыткаттынмаан меге медээни специалистер киирген.

Мал кыштаглаашкынын организастап эрттирерин харысалгазын чидирип, улуг четпестерни болдурганы дээш ол совхозтуң кол зоотехнии Н. А. Филоновааны шыңгыы доңгуткаш, ооң үш айның шалыңын, малдың кол эмчизи Л. Л. Ануфриевти база шыңгыы доңгуткаш, ооң ийи айның шалыңын тырттарын Таңдының улусчу контроль комитеди шиитпирлээн. Бо чугула ажылга контрольду болгаш негелдени кошкатканы дээш совхоз директору О. П. Чуеваны доңгуткан болгаш мал ажылында четпестерни дарый чайладырын комитет аңаа дааскан.

РСФСР-ниң районнар (хоорайлар) улус судтарының улус төлээлериниң соңгулдаларын Тыва АССР-ниң девискээринге чорудар дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

РСФСР-ниң районнар (хоорайлар) улус судтарының улус төлээлериниң бүрүн эргелери 1979 чылдың июль-августа төнери-биле холбаштыр база РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң «РСФСР-ниң районнар (хоорайлар) улус судтарының улус төлээлериниң соңгулдаларын чорудар дугайында» 1979 чылдың май 16-дагы Чарлыынга үндезилээш, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң доктаадыры болза:

РСФСР-ниң районнар (хоорайлар) улус судтарының улус төлээлериниң соңгулдаларын Тыва АССР-ниң девискээринге 1979 чылдың июль 15-тен август 15-ке чедир үениң дургузунда чорудар.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы **М. МЕНДУМЕ.**

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Секретары **С. КРАСНЫЙ.**

Кызыл хоорай, 1979 чылдың июнь 7.

«КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыы

Улус ажыл-агыйынга хөй чылдарда ак сеткилдиг ажылдап келгени дээш күш-ажылчы ачы-хавыязын үнелеп көргениниң демдээ кылдыр ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң өмүнээзинден «Күш-ажылдың хоочуну» медаль-биле шаңнаары болза:

КЫЗЫЛ ХООРАЙДАН

Евдокия Федоровна **Абрамова** — хоорайның харылзаа белдириниң ХТС-тиң телефонизи.

Елизавета Григорьевна **Апашкина** — Садыг министерствозунуң баазазының ажылдакчызы.

Мария Павловна **Апашкина** — пенсионер.

Михаил Семис-оолович **Бавуу** — таңныыл албанының контролёру.

Василий Андреевич **Баранов** — Чурталга-коммунал ажыл-агый министерствозунуң тускайлаан АТБ-зиниң директору.

Хадича Галеевна **Барахтаева** — пенсионер.

Анна Максимовна **Барыбина** — № 2 школаның техниктиг ажылдакчызы.

Евгения Степановна **Беранна** — пенсионер.

Ольга Абрамовна **Бикасова** — пенсионер.

Александра Ивановна **Бочкарева** — пенсионер.

Галина Алексеевна **Бражникова** — хоорайның харылзаа белдириниң ХТС-тиң телефонизи.

Мария Иосифовна **Васильева** — пенсионер.

Мария Владимировна **Вильке** — пенсионер.

Мария Ефимовна **Грешилова** — пенсионер.

Степан Васильевич **Грицаев** — таңныыл албанының контролёру.

Владимир Михайлович **Громов** — пенсионер.

Варвара Алексеевна **Дарченко** — пенсионер.

Николай Тихонович **Дедов** — пенсионер.

Семен Севекович **Делгер-оол** — пенсионер.

Монгуш Кенденович **Доржу** — пенсионер.

Светлана Даржаевна **Доруй-маа** — пенсионер.

Мария Анисимовна **Евдокимова** — пенсионер.

Василий Алексеевич **Жигалов** — «Тыва септелге тудуг» трестиң хоорайның септелге-тудуг участогунуң начальнигиниң оралакчызы.

Николай Яковлевич **Жуков** — пенсионер.

Петр Михайлович **Захарчук** — пенсионер.

Михаил Михайлович **Зимин** — пенсионер.

Вера Андреевна **Иванова** — пенсионер.

Мария Монгушевна **Идам** — пенсионер.

Салчак Натпитович **Кажап-оол** — пенсионер.

Павел Андреевич **Каратаев** — пенсионер.

Никита Фадеевич **Килин** — пенсионер.

Кенден Мандый-оолович **Күжүгет** — пенсионер.

Наталья Ивановна **Кузубова** — пенсионер.

Степан Григорьевич **Кузьмин** — пенсионер.

Надежда Лаврентьевна **Куцых** — столоваялар болгаш рестораннар трезиниң № 3 бүдүрүлгезиниң техниктиг ажылдакчызы.

Татьяна Евгеньевна **Левертовская** — пенсионер.

Михаил Михайлович **Липницкий** — пенсионер.

Мария Федоровна **Лиходиенко** — пенсионер.

Надежда Тихоновна **Ломкина** — пенсионер.

Елена Федоровна **Магда** — пенсионер.

Александр Александрович **Матвиенко** — Садыг министерствозунуң материал-техниктиг хандырылга конторазының ажылдакчызы.

Пелагея Александровна **Мурина** — пенсионер.

Евдокия Илларионовна **Набайченко** — пенсионер.

Анна Николаевна **Олейникова** — пенсионер.

Монгуш Минчирович **Ондар** — пенсионер.

Ирина Егоровна **Осина** — ажылчын аныяктарның № 1 школазының техниктиг ажылдакчызы.

Надежда Андреевна **Ощепкова** — хоорайның харылзаа белдириниң почтачызы.

Екатерина Алексеевна **Петракова** — пенсионер.

Николай Иванович **Плотников** — пенсионер.

Василий Иванович **Полев** — пенсионер.

Константин Георгиевич **Попков** — пенсионер.

Александр Яковлевич **Потылицин** — пенсионер.

Даниил Гаврилович **Пристенский** — пенсионер.

Любовь Павловна **Роспева** — пенсионер.

Валентина Ивановна **Руднова** — республика эмнелгезиниң санитарказы.

Евдокия Ивановна **Русская** — таңныыл албанының таңныылы.

Алексей Трофимович **Сагалаков** — СЭКП хооркомунуң оргкилдизиниң инструктору.

Галича Галеевна **Садыкова** — пенсионер.

Федор Дмитриевич **Сайгутин** — ПАТБ-тиң улуг инженери.

Павел Иванович **Селиверстов** — пенсионер.

Ульяна Ивановна **Селина** — пенсионер.

Лидия Андреевна **Середина** — пенсионер.

Санчай Доржуевна **Сержи** — пенсионер.

Клавдия Савельевна **Скобелева** — пенсионер.

Анастасия Дмитриевна **Скребцова** — пенсионер.

Михаил Иванович **Смоленцев** — «Тыва кодээ тудуг» трестиң механизация эргелелиниң дарганы.

Зинаида Антоновна **Соловьева** — пенсионер.

Иван Дормидонович **Стешкин** — таңныыл албанының контролеру.

Георгий Сергеевич **Суздальцев** — чурукчу.

Зоя Кирилловна **Суркова** — пенсионер.

(Уланчылыг).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: кыска дыңнадыглар, тайылбырлар

ТАЙБЫҢНЫҢ БОЛГАШ СОЦИАЛИЗМНИҢ ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫНГА

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Эштер Л. И. Брежнев биле Я. Кадарның Будапештиге ужуражыышкыннары болгаш чугаалажыышкыннары Совет Эвилелиниң болгаш Венгрияның аразында, бистиң партияларывыстың болгаш улустарывыстың аразында марксизм-ленинизмниң база социалистиг интернационализмниң бузулбас принциптеринге үндезилеттинген хөй талалыг харылзааларны хөгжүдеринге чаа төөгүлүг үе-чада болу берген деп, ВУР-нуң Күрүне хуралының Даргазының оралакчызы Ш. Раффаи медеглээн.

Венгр улустуң улуг өңнүү эш Л. И. Брежнев-биле ужуражыышкын бүрүзү бистиң чүректеривиске ханы изин артырар деп, СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга ол чугаалаан. СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнениң удуртукчузун бүгү делегей тайбыңның болгаш социализмниң, дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының болгаш улустарның айыыл чок чоруунуң хереэ дээш могаг билбес демиселчи кылдыр билир. Амгы ужуражыышкынның түңнелдери бистиң улустарывыстың эрге-ажыктарынга, социалистиг дем каттыштырылга чурттарының сырый каттыжыышкынын быжыглаарынга ажыктыг бараан болур.

Бистиң партияларывыстың болгаш күрүнелеривистиң удуртукчуларының Будапештиге ужуражыышкыны бүрүн билчиишкинни болгаш үзел-бодалдарның дүгжүүшкүнүн база дагын бадыткаан. Эш Л. И. Брежнев баштаан совет партия-чазак делегациязының бүгү аян-чоруунуң эрткени найыралдың, чүректиң ханызындан болгаш эш-ёзузунуң байдалы ниитилел амыдыралының бүгү талаларынга кады ажылдажылганың хемчээлдерин үргүлчү калбартпышаан, совет болгаш венгр улустар коммунистиг болгаш сайзыраңгай социалистиг ниитилелди тургузарының оруу-биле хол-холдарындан туттунчуп алган бурунгаар бүзүрелдиг бар чоруурунуң тодаргай херечизи болган.

Дээди деңнелге чаа болган ужуражыышкын совет-венгр харылзаалар төөгүзүнге политиктиг чугула улуг болуушкун болуп кирери чигзиниг чок. Харылзаа байдалдарның улам ыңайгы бир дески шапкын хөгжүлдезинге, социалистиг Венгрияның болгаш Совет Эвилелиниң найыралының база кады ажылдажылгазының белдирлерин быжыглаарынга ол ужуражыышкын бараан болур.

ЧУГУЛА ОРУКТУ ЭЛЕКТРИЖИТКЕН

БЕЛГРАД. (СЭТА). Югославияны Венгрия Улус Республика-биле болгаш Совет Эвилели-биле харылзаштырар кол транспорт магистралы — Белград — Суботица аразының демир-оруунуң участоктарының бирээзин электрижиткен. Ол чорук поездилер шимчээшкининиң дүргедээшкинин болгаш Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң чурттарындан Югославияже улус ажыл-агыйының чугула чүъктерин сөөртүрүнүң хемчээлин дыка улгаттырар арганы бээр.

Бо беш чылда ол чурттар-биле Югославия Социалистиг Федеративтиг Республиканың бараан саарылгазының хемчээли мурнундагы беш чылдынга деңнээрге ийи катап улгадыр болгаш 23 миллиард доллар чедер.

Делегейниң чурттарында

ОБЪЕКТИВТЕ-ВЬЕТНАМ

ЧУРУКТАРДА: чурттуң улуг хоорайларының бирээзи — Хошиминде «Найырал» деп аалчылар бажыңы; пионерлер — чурттуң келир үези. В. Соболевтиң фотолары.

СЭТА-ның фотохроникаазы.

ШАПКЫН ХӨГЖҮЛДЕ

БЕРЛИН. (СЭТА). Мурнуу Тюрингияның дагларының эдээнде улуг эвес хоорай — Ильменаунуң амгы социал-экономиктиг шапкын хөгжүлдези — Герман Демократтыг Республиканың тургустунган үезинден бээр немец черге болган улуг чаартылгаларның дугайын чырыткыландыр херечилеп турар. 30 чыл — Ильменаунуң 700 чыл төөгүзүнде улуг эвес хуусаа-дыр, ынчанмыже чогум-на ол үш он чылдар аңаа кижи магадап ханмас чаартылгаларны берген.

Шаанда тускай курорт чери кылдыр сурагжаан Ильменау бистиң хүннеривисте — республикада шил болгаш керамика үлетпүрүнүң эң улуг төвү апарган. ГДР-де бүдүрүп турар техниктиг шилдиң 90 хуузун Ильменаунуң индустриалдыг комплекизи берип турар.

Делегейниң эртем төвү Ильменауда техниктиг дээди школаның баазазынга тыптып келген. Ында 2,5 муң студентилер өөредилге эртип, электротехниканың болгаш электрониканың талазынга эртем-шинчилел ажылдарын чорудуп турар.

Ол бүгү чүүлдерниң уламындан чурталга тудуу дыка кедүрүлген. Хоорай дыка калбарып, чурталганың үш чаа районун немешкен. Сөөлгү төс чылда Ильменаунуң 23 муң чурттакчы чонунуң дең кезин чаагайжыды туттунган чаа квартираларже көжүп кирген.

Хоорайның төөгүлүг бажыннарлыг болгаш архитектура тураскаалдарлыг эрги кезээн база чурттакчылар ынакшыл-биле көрүп турар. Хоорай чагыргазының шиитпирин ёзугаар оон ол кавызының хевир-шинчизин биеэки хевээр арттырган. Тюрингия архитекторларының чогаадылгазы-биле тургустунган бажыңнарының кым-даа дээп болбас онзагай хевирлерин камгалап арттырбышаан, чаартыкчылар харын бажыңнарының чүгле мурнуу талаларын чаартыр. Хоорайның бурунгу кезээнге хөй санның туристерни, ылаңгыя улуг немец шүлүкчү Гётениң талалакчыларын көрүп болур. Ол хоорайга Гёте хөй катап чораан болгаш Ильменаунуң кудумчужугаштарынга селгүүстээринге ынак турган.

ЧӨҢГЭЭЛЕВИШААН

ХАНОЙ. (СЭТА). ВИА дээр вьетнам информация агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, сөөлгү үеде кыдат тала вьетнам-кыдат кызыгаарга чепсектиг чөңгээлер кылырын уламчылап, Вьетнам Социалистиг Республиканың бот-эргезин болгаш девискээриниң бүрүн-бүдүн турарын үреп, кызыгаар районнарга дүшкүүрлүг чорукту чидиглендирип келген.

Майның 22-ден 30-ге чедир кыдат солдаттар дыка хөй кызыгаар пунктуларга вьетнам девискээрже каш удаа шургуп кирген. Каобанг, Хатуен, Лайтау болгаш Куангнинь можуларда чурттакчыларлыг черлерниң кыдат девискээрден пулемёттар болгаш минометтар-биле бөолап турган. Дыка хөй тайбың вьетнам чурттакчылар болгаш кызыгааржылар балыглаттырган. Кыдат суднолар Вьетнамның девискээр сугларынче Мангкай хемниң аксынга, а ол ышкаш Чан биле Батьлонгви ортулуктарның районунга шургуп киргилээн.

Вьетнам-кыдат кызыгаарга дүшкүүрлүг чорукту чидиглендирбишаан, кыдат тала вьетнам улуска удур бодунуң кем-буруулуг үүлгедиглерин болгаш дайынзырак чаа чөңгээлер кылырынга белеткелин чаап-чажырар дээш Вьетнамны дерзии ёзу-биле нүгүлдеп үргүлчүлевишаан деп, ВИА агентилелдиң дыңнадыында чугаалаан.

КАНАДАНЫҢ ЧАА ЧАЗАА

ОТТАВА. (СЭТА). Парламентиге чоокта болган соңгулдага тиилелге чедип алган деңшилгелиг консервативтиг партияның удуртукчузу Джозеф Кларк баштаан чаа канада чазактың кежигүннери дангырак берген. Даштыкы херектер министринге Флора Макдональд томуйлаттырган, национал камгалал болгаш хоочуннар херектериниң талазы-биле министр Аллан Мэккинон, сан министри — Джон Кросби болган. Чаа чазактың составында ниитизи-биле 29 министр кирген.

Канаданың чаа чазаан тургусканының дугайында дыңнатпышаан, ол бодунуң баштайгы базымнарындан эгелээшле экономиктиг шыңгыы бергедээшкиннерге — инфляцияның болгаш ажыл чокталыышкынының шапкын өзүлдезинге, экономиктиг хөгжүлде темпилериниң оожумнаашкынынга, долларның үнезиниң болгаш ажылчы чоннарның амыдырал деңнелиниң кудулаашкынынга таваржы берген деп, парлалга айтып турар.

«Ситизен» солуннуң бодалы-биле алырга, Канаданың консервативтиг чазааның байдалы ол чазак общиналар палатазында хөй нуруу болбайн турары-биле нарыыдап турар. Кларк болгаш оон чазаа чаа соңгулдаларга оппозистиг партиялар белеткенип алгыжеге чедир харын чуртту баштарып шыдаар боор деп, ол солун бижээн.

ЧООККУ ЧӨӨН ЧҮКТЕ ШЕРИГЛЕР

ВАШИНГТОН. (СЭТА-ның тускай корр.). Чоокку Чөөн чүкке Каттышкан Штаттарның шериг күжүн күштелдирериниң планнарын АКШ-тың камгалал министерствозу ажылдап кылган. Ол планнар америк чепсектиг күштерни араб чурттарда нефть тывыштыг черлерни эжелеп алырынга ажыглаарын көрүп турар.

Чоокку Чөөн чүкке АКШ-тың шериг командылалын тургузарын Пентагон планнап алган. «Экспедиция корпузунуң» командылакчызы албан-дужаалга тааржыр-ла кандидатура генерал-майор Р. Лоуренс кылдыр адап турар, ол ам Сауд Аравиязының камгалал министерствозунда организастаарының айтырыгларының дугайты «сүмележилгелер» кылыр сорулга-биле ол чуртка чораан. Египет-Израиль чаңгыс талалыг керээни ажылдап кылырынга ол база киришкен.

Эргежок чугула апарганда Барыын Европадан болгаш АКШ-тан агаарлап өктап болгу дег 100 муң кижи чедир санныг курлавыр шериглерни тургузарын Вашингтоннуң ажылдап кылган планнарында көрген. Ол бөлүкке кирер шериг каттыжыышкыннарын ээн курут ховуларга, ылаңгыя нефть тывыштыг черлерни эжелеп алыр операцияларга хөделип билиринге өөредир.

КЕРЭЭНИҢ ТАЛАЛАКЧЫЛАРЫ БОЛГАШ УДУРЛАНЫКЧЫЛАРЫ

Стратегтиг шавар халдаашкынның боо-чепсектерин кызыгаарлаар дугайында чаа совет-америк керээни долгандыр боттарының бодалдарын чугаалаары АКШ-та хүннүн-не чидигленип орар. Чөптүг бодалдыг америк хөй-нитти, политика болгаш күрүне ажылдакчылары, конфронтацияже болгаш ядролуг боо-чепсекти соксаал чокка эндере бүдүреринче угланыышкынның өлүмнүүн, боо-чепсекти эндере бүдүрерин кызыгаарлаарынга база ядролуг дайынны болдурбазынга совет-америк кады ажылдажылганың чугулазын билип турар америк кижилер реакцияның күштеринге шиитпирлиг өйтур шавыышкынны берип турар. Чүге дээрге ол күштер стратегтиг шавар халдаашкынның боо-чепсээн кызыгаарлаар дугайында дугуржулгаже халдаашкынның ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың удуртукчуларының ужуражыышкынының бүдүүзүнде дыка күштелдире берген.

Стратегтиг шавар халдаашкынның боо-чепсектерин кызыгаарлаар талазы-биле күжениишкиннериниң чедиишкинниг доостуру дээш онза харысалга Совет Эвилели биле Каттышкан Штаттарга онаажыр, чүл дизе бөгүн делегейниң салым-хуузу совет-америк харылзааларның байдалындан хамааржыр болгай деп, көскү америк дипломат, «Американнар стратегтиг шавар халдаашкынның боо-чепсектерин кызыгаарлаары дээш» дээр организацияның даргаларының бирээзи Ч. Йост америк солуннар редакторларының Вашингтонга болган семинарынга медеглээн.

Чаа дугуржулга ийи чурттуң стратегтиг күчүлерин кызыгаарлаарының оруунга улуг базым болуп, боо-чепсекти эндере бүдүрерин кызыгаарлаар талазы-биле улуг хемчеглер дугайында улам ынайгы чугаалажыышкыннарга эжикти ол ажыдар. Ону чүүлдүг деп көөрү совет-америк харылзааларга чөгүмчүдүкчү чугула фактор болуп, ийи чурттуң аразынга кады ажылдажылганы, садыглажыышкынны, эртем болгаш культура чүүлдерин солчурунга, билчиишкинни болгаш бүзүрежилгени быжыглаарынга идиг бээр.

Чепсегленишкинни хыжырер болгаш боо-чепсекти контрольдаар талазы-биле агентилел чериниң директорунуң дузалакчызы Дж. Ньюхаус стратегтиг шавар халдаашкынның боо-чепсээн кызыгаарлаар дугайында керээниң текстизин сенатка чугаалажып турарының үезинде аңаа кандыг-бир «экижидилге» азы «сайзыраңгайжыдылга» киирер дээр чоруктарга шиитпирлиг удурланып чугаалаан. Стратегтиг шавар халдаашкынның боо-чепсектерин кызыгаарлаар дугайында чугаалажыышкыннар онза берге херек, чүл дизе, ында ийи чурттуң национал айыыл чок чоруунуң дугайында чугаа чоруп турар болгай деп, ол чугаалаан. Ол чугаалажыышкыннар чеди чыл дургузунда уламчылаан ындыг факт харын ол дугайын чугаалап турар. Керээ — бүгү негелделери бот-боттары-биле эң сырый холбаалыг ыяк көрдүнген документ-тир. Ооң кайы-бир чүүлүн өскертир деп оралдажыры — дуржулганың бүгү дамыр-судалын үреп баксырадыр, ону туруш чок кылыр, ындыг болганда өске талага таарышпас болдурар дээни ол-дур. Бир-ле болза, дугуржулганы чүүлдүг деп көөр болгаш ооң уламындан стратегтиг шавар халдаашкынның боо-чепсектерин кызыгаарлаар дугайында улам ынайгы чугаалажыышкыннарга оруктуу ажыдар, чок-ла болза, ону хүлээвес болгаш ооң уламындан ядролуг хоозуралдың айыылын хемчээл чокка улгаттырып турар кажангызындан-даа артык дайынзырак чаржалажыышкынның оруунга туруп алыр шак ындыг шилиишкинниң мурнунда турар бис деп, ол чугаалаан.

Стратегтиг шавар халдаашкынның боо-чепсээн кызыгаарлаар дугайында керээниң удурланыкчылары — Төп разведка эргелелиниң директору чораан У. Колби, «Америк консервативтиг эвилелдиң» удуртукчуларының бирээзи сенатор Дж. Гарн, элчин чораан С. Уэйс, Калифорния университединиң профессору У. Ванклив олар база семинарга чүве чугаалап турганнар. Оларның туруш-бодалдарының алыс утказын У. Ванклив кедергей тода илереткен. «Дугуржулганы хүлээп көрбезин эргежок чугула болгаш стратегтиг боо-чепсектерниң эң чаа хевирлерин тургузарынга шериг чарыгдалдарын доп-дораан боттуу-биле көвүделдир» — деп, АКШ-тың шериг-үлетпүр комплекизиниң ол болчукчузу медеглээн.

Ю. ЛЕВЧЕНКО,
СЭТА-ның корр.
Вашингтон.

ПРОФЭВИЛЕЛДЕР ЭП-СЕТКИЛ КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫ

ПАНАМА. (СЭТА). Империализмге, фашизмге болгаш реакцияга удур демисежип турар латин-америк ажылчы чоннар-биле шиитпирлиг эп-сеткил каттыштырылгазын девискээр айының Панамага болган профэвилел конференциязының киржикчилери илергейлээн. Иштики болгаш даштыкы монополияларның дарлалынга база албадаашкынынга удур профэвилеллериниң дем каткан хемчеглерин ажылдап кылыр сорулга-биле ол конференцияны профэвилеллериниң Бүгү-делегей федерациязының, профэвилеллериниң делегей каттыжыышкыннарының, ол ышкаш ажылчы чоннарның каш-даа латин-америк организацияларының эргелекчи саналын ёзугаар чыылдырган.

Ажылчын ангыны башкаландырар, дипке национал-хосталгалыг демиселдиң чидиглениишкинин болдурбас дээш оралдажыышкыннар кылып турар империализмниң мелчүүшкүнүнге база дарлалынга латин америк улустарның таваржып турарын тускай резолюцияда демдеглээн. Транснационал концерннерге удур демиселге хөделиишкиннериниң чангыс эвин быжыглаарынче Латин Американың ажылчы массаларын резолюция кыйгырган.

Сомосаның диктатуразынга удур болгаш ол ханныг өлүрүкчү ёзу-чурумга шериг-экономиктиг деткимчени чедирип турар АКШ-тың империализминге удур никарагуан улустуң маадырлыг демисели-биле, ол ышкаш диктаторжу ёзу-чурумнарның дарлалының адаанда турар Парагвайның, Сальвадорнуң, Гватемаланың ажылчы чоннары болгаш улустары-биле эп-сеткил каттыштырылгазын конференцияның киржикчилери илергейлээн.

Чилиниң болгаш Никарагуаның фашистиг ёзу-чурумнарынга бойкотту чарлаар деп делегейниң профэвилел организацияларының шиитпири ажылчын ангының делегейге эп-сеткил каттыштырылгазының илерели-дир деп резолюцияда чугаалаан. Чурт бүрүзүнүң профэвилел организациялары фашистиг ёзу-чурумнарны чааскаанзырадып кызамдаарынга идиг бээр, хосталга, хамааты, демократтыг, профэвилел эргелери дээш, амыдыралдың болгаш күш-ажылдың байдалдарын экижидер дээш демисежип турар Чилиниң, Никарагуаның болгаш латин-америк өске-даа чурттарның улустарынга дээштиг деткимчени көргүзер ужурлуг деп, тускай резолюцияның түңнелинде чугаалаан.

НАЙЫРАЛДЫҢ СЛЁДУ

Совет-моол найырал улам быжыгып турар. Ооң бир чижээн МАР-биле кызыгаарлашкак Мөңгүн-Тайга райондан көрээл. Районнуң ажылчы чону, школачылары Убса-Нур аймактың Саглы, Дүрген, Бадрал, Баян-Өлгүй аймактың Партизан дээш оон-даа өске сумулары-биле найыралчы, культурлуг акы-дуңма харылзаазын тудуп турар. Бистиң районнуң пионерлери-биле МАР-ның үстүнде көргенивис аймактарының сумуларының школачыларының чыл бүрүде болуп эртип турар ужуражылгазы чаңчыл болу берген.

Мугур-Аксы, Мөген-Бүрен, Бадрал, Ногаан-Нур школаларының бешки ужуражылгазы Мугур-Аксы суурга чоокта чаа болуп эрткен.

Баштайгы хүннүң кежээзинде районнуң Культура бажыңынга совет-моол найыралга тураскааткан байырлыг митинг болган. Митингиге совет-моол найыралдың район салбырының даргазы Д. Монгуш илеткел кылган. Илеткел соонда Ногаан-Нур школазының директору Хажим Расулов, МАР-ның алдарлыг башкызы Е. Бат-Өлзей митингиниң киржикчилеринге байыр чедирип, чүве чугаалаан. Совет-моол школачыларның каттышкан концерти чыылганнарның кичээнгейин хаара туткан. Аңаа өскен, төрээн чуртун, партиязын мактаан совет, моол ырлар, шүлүктер чаңгыланып, таңнысам, хөгжүм-аялга улашкан.

Лозуң, плакат, туктар, көргүзүглер-биле шиметтинген спорт шөлүнге пионерлер, суурнуң чурттакчылары чыглып келген. Оларның аразында МАР-дан башкылар Хажим Расулов, Хөхөө Цевехмид, МАР-ның алдарлыг башкызы Ёндонжамц Бад-Өлзей болгаш оон-даа өске эштер бар.

Слёттуң ажыдыышкыны эгелээн. Рапорттар хүлээп алдынган соонда, слёттуң тугу киискип үнген. Байыр чедиришкиннериниң соонда, тургустунган программа ёзугаар спортчу маргылдаалар болган.

Маргылдааның ниити түңнүн үндүрерге, 63 санны чедип ап, Ногаан-Нур школазының спортчулары бирги черни, 61 санны ап, ийиги черни Мугур-Аксының спортчулары алган. Үшкү, дөрткү черлерни Мөген-Бүрен, Бадрал школалары үлешкен.

Спортчу маргылдаага эң-не солун, көрүштүг хевир хүреш болган. Аңаа 32 мөге хүрешкен. Нарын болгаш берге демиселдиң түңнелинде бирги, ийиги черни Мугур-Аксы ортумак школаның мөгелери Д. Донгак, С. Кара-сал олар алган. Үшкү, дөрткү черлер моол өңнүктерниң болган. Кайы-даа школаларда аныяк мөгелерниң өзүп олурарын ол хүрештиң түңнели база катап бадыткаан.

Спортчу оюннарның тиилекчилеринге тус-тус шаңналдарны тывыскан.

Слёттуң сөөлгү кезээ — моол өңнүктерни үдээни болган. «Байырлыг, менди чаагай!», «Орук-суур эки чедиңер!», «Эдчеглиг слётка чедир байырлыг, өңнүктер!» дээн сөстер ол-бо таладан чаңгыланып турган.

М. ОНДАР.

АДАЛАРНЫҢ МААДЫРЛЫГ ЧОРУУ—БИСТИҢ ОРУК АЙТЫКЧЫВЫС

ОДЕССА. (СЭТА-ның корр. В. Дениско). Маадыр-хоорайларның туристериниң бүгү-эвилелдиң бирги слёду ында Билдинмес матроска тураскаалдың чанынга байырлыг митингиле-биле ажыттынган. Совет улустуң революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы алдарының черлери-биле комсомолчуларның болгаш аныяктарның бүгү-эвилел походунуң 400 ажыг киржикчилери Кара далайның аллар-биле бүргеткен эриктеринде чыглып келген. Слётту Туризм болгаш экскурсиялар талазы-биле Төп чөвүлел эрттирип турар. Болгарияның, Венгрияның, Польшаның, Румынияның, Чехословакияның турисчи организацияларының делегациялары совет өңнүктеринде аалчы боол келген.

— Бистиң Төрээн чуртувустуң эргип четпес делгемнеринде муң-муң турисчи маршруттар бар —деп, слёттуң оргкомитединиң даргазы Т. Овчаренко чугаалады. — Сөөлгү чылдарда боттарының күзели-биле организастаан туризм калбак нептерелди алган, оон утка-шынарылдаа чаартынган. Оолдар болгаш кыстар ол походтарның үезинде чүгле төрээн черниң бойдузу-биле танышып турар эвес, а харын оон төөгүзүн өөренип, совет улустуң дайынчы, күш-ажылчы чаңчылдарын шинчилеп, чыып чоруурлар. Оларның демдеглел дептерлери, альбомнары, магнитофонга бижидилгелери, фото-чуруктары, кинофильмнери эрткен үениң билдинмес арынналарының, дайынның болгаш күш-ажылдың билдинмес маадырларының дугайын, амгы совет амыдыралдың овур-хевириниң дугайын төөгүп турар.

Слёттуң программазы кичээнгейни чайгаар хаара тудар болгаш солун. Маадыр-хоорайларның командалары чадаг кылаштаарынга, суг болгаш даг туризминге, автораллиге маргылдааларга киржир. Савран аъргаңның партизан отряды турган черлеринге слёттуң киржикчилери дилеп-тывыышкын талазы-биле ажылдың дуржулгазын солчур. Одессаның маадырлыг камгалалының шугумунга Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочуннары-биле ужуражыр, күш-ажылчы десантыга киржир. Июнь 10-да слёт туризмниң улуг байырлалы-биле доостур.

ПИОНЕРЖИ СПОРТЧУ ЧАЙ

ОРДЖОНИКИДЗЕ. (СЭТА-ның корр В. Шапаев). «Лагерьге ай — спорт айы» бо чайын Соңгу Осетияның пионер болгаш спортчу — кадыкшылга лагерьлеринге күш-культура-массалыг кижизидилге ажылы ындыг девиэтиг эртер. Күш-культураның эң бедик мергежилдиг специалистери, тренерлери, инструкторлары, спорттуң хоочуннары лагерьге ажылдаары-биле хувааттынган. Республиканың спорт комитеди, Чырыдыышкын министерствозу, профэвилелдериниң область чөвүлели, комсомол обкому пионер лагерьлеринге күш-культураның дээре удуртукчуларының конкурузун чарлаан, чайгы үеде уруглар ортузунга спортту хөгжүдериниң организация-методиктиг айтыышкыннарын бадылаан. Кол сорулгалар кылдыр алдынган чүүлдер — кадыкшылды быжыктырары, ГТО комплекстериниң нормативтерин дужаарынга белеткелге үндезилеп школачыларның бүгү талалыг күш-дамыр сайзыралы, «Идегелдиң старттары» маргылдааларны эрттирери.

Соңгу Осетияның хоорайларындан, район төптеринден болгаш ырак-узакта суурларындан 25 муң школачылар профэвилел лагерьлеринге бо чайын дыштаныр. Бажыңнарынга артып каарлар база уттундурбаан. Республиканың найысылалында бажыңнар эргелелдериниң, уруглар шөлдериниң аайы-биле спартакиадалар, «Спартак», «Динамо», «Металлург» стадионнарының шаңналдары дээш маргылдаалар эртер.

РОССИЯНЫҢ АЛДАРЛЫГ ОГЛУНГА

«А. С. Пушкин болгаш Москва» деп эртем-практиктиг конференцияны ажыдып тура, ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң секретары Римма Казакова А. С. Пушкинге Москва ооң төрээн чонунуң, бистиң улуг Төрээн чуртувустуң символу боол чораан деп чугаалаан. Эртем-практиктиг конференция июнь 5-те литераторларның Төп бажыңынга эрткен. Ооң ажылынга чогаалчылар болгаш литературоведтер, оон аңгыда шүлүкчүнүң төрүттүнген хүнүнден бээр 180 чыл болганынга тураскааткан байырлалдарга киржип келген даштыкы аалчылар кириш-кен.

А. С. Пушкинниң чогаал ажылының көскү шинчилекчизи, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Д. Д. Благой, чогаалчы В. П. Порудоминский болгаш өскелер-даа боттарының илеткелдеринге база дыңнадыгларынга шүлүкчүнүң амыдыралынга болгаш чогаадыкчы ажылынга Москва кандыг салдарлыг боол турарын көргүскеннер.

А. С. Пушкинниң амыдыралы болгаш чогаадыкчы ажылы-биле холбашкан черлер Москвада хөй. Оларның бирээзи—Воротниковское переулокта № 12 бажың. Шүлүкчү 1836 чылдың майда Москвага сөөлгү катап келгенинде, бодунуң өңнүү П. В. Нащекинниң бажыңынга, аңаа чурттап турган. Июнь 5-те ол бажыңда тураскаал самбыраны байырлыг байдалга ажыткан.

Шүлүкчүнүң дурзу-хевирин ханада сиилбээн самбыраны скульптор А. Непашева болгаш архитектор П. Андреев каастап кылганнар.

(СЭТА-ның корр.).

АЖЫЛ-ИШЧИЛЕРНИ СОРУК КИИРИП

«Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам ыңай экижидер дугайында» СЭКП Төп Комитединиң доктаалын Тээлиниң Культура бажыңының ажылдакчылары танышкаш, боттарының ажылын эде тургузуп, ында айыткан сорулгаларга дүүштүр ажылдаарын шиитпирлээн.

Амгы үеде районнуң ажыл-агыйларында часкы тарылга ажылдары түлүктеп, хой кыргылдазы эгелей берген. Хову, шөлдерде, кыргылда пунктуларында ажылдап турар кижилерниң саны хөй. Культура бажыңының чанында «Аялга» агитбригада чаа концерт программазын тургузуп алган ферма, бригадаларны кезип чоруп турар. Агитбригада чүгле концерт-биле кызыгаарланмайн, лекция, беседаларны база доктаамал номчуп турар.

Чоокта чаа «Аялга» «Бай-Тал» совхозтуң Мугур-Талда суггатчыларынга, «Мурнакчы», «Тээли» совхозтарның хову бригадаларының тептеринде механизаторларга болгаш Шуй суурнуң чоогунда хой кыргыыр черниң кыргыкчыларынга аалдап чораан. Агитбригаданың киржикчилерин чер болганга-ла ажыл-ишчилер улуг хүндүткел-биле хүлээп ап, өөрүшкү-хөглүг үдеп турганнар. Концерттиң программазында ырылар, танцылар, баштак чугаалар, хөөмейлер, сыгыт дээш өске-даа солун көргүзүглер бар. «Дагалыг кыс» деп ырыны ырлаарын, Иван Комбунуң мал чеминиң белеткелинче кичээнгей салбас чамдык ажыл-ишчи эвес эштерни кочулай шүгүмчүлээн «Шымдаңар-ла, дектенер-ле» деп чогаалын Света Монгуш, Маадыр Монгуш, Антонина Адыгбай болгаш Базыр-оол Чүлдүм-Сүрүң оларның ойнап күүседирин, өске-даа көргүзүглерни көрүкчүлер сонуургап көргеннер.

Агитбригада концерт программазын ажыл-амыдыралдың аайы-биле таарыштыр тургузуп, хүн бүрү чаартып ап турар. «Аялганың» хөглүг солун оюну кедээ ажыл-ишчилерни улам хей аът киирип турар.

Б. БАГАЙ-ООЛ.

ХОВУ ТУРЛААНГА

Барыын-Хемчик районда «Хемчик» совхозтуң удуртукчулары часкы хову ажылдарынче хаара туттунган ажыл-ишчилерниң культурлуг дыштанылгазынче кичээнгейни доктаамал салып турар. Май айның ийиги чартыында Эрги-Барлык кедээ Культура-бажыңының агитбригадазы № 1, 2 хову бригадаларынга концерттиг аалдап чораан.

Бот-тывынгыр артист Хунай-оол Саяның каргыраа, хөөмейин, Караалай Саая, Ирина Донгак оларның танцыларын көрүкчүлер сонуургаан. Тыва АССР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы Базыр-оол Саяның ырларын кым дыңнаксавас боор. Ол бо удаада «Тыва кыска», «Солдат оол чанып ор», «Өскен черим» деп ырларны аянныг, чараш күүсеткен.

Совхозта «Хүнчүгеш» уруглар сады хову турлагларын лекциялыг, солун утка-шынарлыг концерттиг эргээш келген. «Хүн кезээде чырып турзун» деп сураглыг ыры-биле чаштарның концерти эгелээн. Танцы-сам, уран номчулга солчуп турган. Бичии артистер Айлаана Базыр-оол, Алёша Кызыл-оол болгаш өскелерни-даа ховунуң ажыл-ишчилери онзалап демдеглээн.

Уруглар садының эргелекчизи Урана Монгуштуң уруглар чылынга тураскааткан лекциязын чыылганнар улуг сонуургал-биле дыңнаан.

Д. ХОМУШКУ.

ТЫВАНЫҢ МАРКАЛАРЫ

ЛАУРЕАТ

Болгарияның Софияга делегейниң маркалар делгелгези болуп эрткен, ооң түңнелин жюри үндүрген.

Совет Эвилелинден үжеп чеди коллекция делгелгеге киришкен, олар шуптузу янзы-бүрү үнелелдиң шаңналдарын алган. Эң дээди шаңналдарның бирээзи—алдын медальды Москва чурттуг сураглыг коллекционер С. Блехман Тыва дугайында маркалары дээш алган.

Н. КОСЕНКОВА.

ВЛАДИВОСТОК. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Ыраккы чөөн чүк филиалының Далай биологиязының институдунуң ажылдакчылары Оожум океанның соңгу-барыын талазында болгаш Индий океанның кораллдарлыг рифтеринче элээн каш эжиндириишкиннерни кылган. Кораллдарны тургузуп турар амытаннарның кады өзүлдезиниң байдалдарын, оларның продуктулуг чоруун өөренип тургаш, далайларның эрик чоогунуң кезээнге кылымал рифтерни өстүрериниң аргаларын тыварын олар шинчилеп турар.

ЧУРУКТА: Лаборатория эргелекчизи, биология эртемнериниң кандидады Юрий Лапытов (ортузунда), улуг инженер Дмитрий Поляков, улуг лаборант Татьяна Чепига олар ээлчеглиг эжиндириишкинге эккелген материалдарны сайгарып турарлар.

Ю. МУРАВИННИҢ фотозу
СЭТА-ның фотохрониказы.

ТЫВЫШ

СОНУУРГАКТАРГА

Ульяновск областа Базарно-Сызганск фабриказының албан черин септеп турган тудугжулар солун тывыштыг болганнар. Улуг ээвес бажыңның тавааның адаандан 1905 чылдың революциязының үезинде парлаттынган демир хааржакта суп каан агитхуудустарны, брошюраларны уштуп алганнар.

«Дайынның чылдары», «Чаа хаан ёршээлдери», «Бистиң магадылалывыс чүү болур ужурлугул?», «Хосталга дээш тулчуушкунче», «Баштайгы базым» болгаш хаанныг эрге-чагыргага удур демиселче кыйгырып турар өске-даа үндүрүлгелерни ында парлаан болган.

Чажыт черге чыткан хааржак Поволжьеге революсчу идеяларны нептередириниң төөгүзүнге чаа чүүлдү немээн.

«ТРУД» солундан.

УРУГЛАРНЫҢ ЧОГААДЫЛГАЗЫ

Бо чылды Делегейниң уруглар чылы кылдыр чарлаан. Ук чылды найысылал эки белеткелдиг уткуп турар. Уруглар камгалалының хүнүнде Кызыл байырлал шинчи кире берген турган. Айыраңнаан чечектер дег, бичии чаштар культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгынче шуужуп кирип, оларга бараалгаткан оюн-тоглааны сонуурган көрүп, амданныг чемнер делгээн буфеттерден күзээнин ада-иелеринге, угбаларынга, акыларынга саттырып ап, оларга тураскааткан янзы-бүрү делгелгелерни эргип көргеннер. Ол ышкаш бичии чаштарны республика школаларының чылдың-на эрттирип турары аныяк өртчүлерниң эки тура дружиналарының маргылдаазы сонуургаткан. Ооң-биле кады республиканың школачыларының «Аныяктарның чогаадылгазы» аттыг техниктиг бөлгүмнерниң делгелгези бичиилерни болгаш делгелгеже кирип келген школачыларны сонуургадып, чогаадылга ажылынга улам сорук киирген. Делгелге чүгле техниктиг бөлгүмнерниң кылган чогаадыкчы ажылдары-биле эвес, а уран чурулга, даараныылга болгаш өске-даа бөлгүмнерниң кылган солун ажылдары-биле байлак болган.

Ол делгелгеде чараш кылыглардан Хөндергей школазының чедиги классчызы Костя Дембирел «1979. Уруглар чылы» деп ажылы-биле көрүкчүлерни сонуургаткан. Ол ышкаш Межегей школазының сески классчызы Вячеслав Оюнаровтуң «Сылдыс-биле чугаа» деп чураан ажылдары көрүштүг. Таңды районнуң Владимировка школазының өөреникчилери Василий Ефремов биле Александр Мамаев оларның кылганы «Сиген кезер машина» деп ажылын ёзулуг-ла техниктиг чогаадылганың экизи деп санап болур. Чүге дизе ук ажыл — херек кырында ажыл-агыйга ажыглап болур чогаадылга. Бажың-Алаак школазының бешки клазының өөреникчизи Эдик Монгуштуң «Самолёт модели», ол-ла школаның чедиги клазының өөреникчизи Шолбан Монгуштуң «Аэромобиль» деп ажылдары чараш тывынгыр кылдынганы-биле көрүкчүлерни сонуургаткан. Делегейниң уруглар чылынга тураскааткан бо делгелге солун, школачыларның чогаадылгазының өзүп сайзырап турарының херечизи болган.

Б. КЕНЕШ.

ЧУРУКТА: Хөндергей школазының өөреникчизи К. Дембиреллиң «1979. Уруглар чылы» деп ажылы.

Н. ОНДАРНЫҢ фотозу.

СОНУУРГАЛДЫ ХАЙНЫКТЫРГАН

Өөреникчилерни күш-ажылга, тускай эртемнерге өөредип кижизидеринге школаларда күш-ажыл кичээлдери болгаш тускай эртемнер аайы-биле тургускан бөлгүмнер кол рольду ойнаар.

Чыл бүрүде өөреникчилерниң хол-биле кылган чүүлдериниң делгелгезин организастап эрттирип турары чаңчыл болган. Ону өөредилге чылының доостуру билек организастап турары база-ла эки. Делгелгеден кайы школаның өөреникчилери өөредилге чылының дургузунда эки ажылдааны, бо бүгүже кайы школаның удуртукчулары хөй сагыш салып келгенил дээрзи көстү бээр.

Барыын-Хемчик районнуң школаларының өөреникчилериниң хол-биле кылган чүүлдериниң делгелгезин чоокта чаа организастап эрттирген. Делегейниң уруглар чылында делгелгениң ниити хемчээли мурнуку чылдарга бодаарга хөй, байлак, янзы-бүрү хевирлерге болган. Маңаа техниктиг чогаадылга ажылындан аңгыда, ыяштан, чонар-даштан кылган янзы-бүрү ажылдар, арган, даараан чүүлдер, чурук тырттырарының талазы-биле ажыл, аъш-чем кылганы, эге класстарның өөреникчилериниң кылган ажылдары киргилээн.

Көрүкчүлерниң хөй кезиин Кызыл-Мажалыктың № 1, Шекпээр ортумак школаларының болгаш Ак-Довурак сес чыл школазының өөреникчилериниң кылган чүүлдерин сонуургаан, бо школаларның өөреникчилериниң ажылын мактаан турлар. Кызыл-Мажалык ортумак школазының өөреникчилериниң техниктиг чүүлдери черле солун. Мында чаа хевириниң машина-тракторларының модельдери шуптузу шимчеп чоруп турар. Оон аңгыда ыяштан, чонар-даштан кылган чүүлдер, даараан, арган чүүлдер база-ла бар. Аныяк физиктерниң кылган ажылдары база-ла сонуургалды хайныктырар болду.

Шекпээр ортумак школазының өөреникчилериниң ыяштан, чонар-даштан кылган чүүлдери, чураан чуруктары эки, ханы утказыг, чогаадыкчы кылдынган. Уруглар чылынга, «Олимпиада—80-ге» тураскаадып кылганы булуңнар чогаадыкчы болган.

Өөреникчилерниң кылган чүүлдерин тускай жюри кежигүннери хынап көрүп, делгелге талазы-биле школалар аайы-биле шаңналдыг черлерин үндүргүлээн. Ниитизи-биле бирги черни Кызыл-Мажалыктың № 1 школазы, ийиги черни Ак-Довурактың сес чыл, а үшкүзүн Шекпээр ортумак школазынга тывыскан.

Делгелгеге Барлык, Дөн-Терезин ортумак школаларының (директорлары Д. Ондар, М. Хертек) өөреникчилери киришпээн. Бо школаларда күш-ажыл кичээлдери, тускай эртемнерге бөлгүмнер кошкак болуп турары моон тодаргай көскү-дүр.

Ол ышкаш школаларда тускай бөлгүмнерден, күш-ажыл башкыларындан эки ажылдап турарларны демдеглээри чугула. Күш-ажылдың Кызыл Туг орденниң эдилекчизи Степан Белекович Күжүгет Кызыл-Мажалык ортумак школазында күш-ажыл кичээлин хөй чылдарда башкылап, өөреникчилерин бо талазы-биле хөй чүүлдерге өөредип турар. Ол ышкаш Шекпээр ортумак школазында Успун Тазаранмаевич Күжүгет база хоочун башкы, бодунуң эртемнинге өөреникчилериниң сонуургалын хаара тудуп шыдаан. Кызыл-Мажалык ортумак школазының интернадының (эргелекчизи А. Куулар) өөреникчилериниң коллективтиг кылган ажылдары элээн солун болуп, шаңналдыг черге четкен. Ак-Довурак школазында домоводство башкызы Валентина Маленьких ам мында 13 чыл иштинде ажылдап турар. Оон өөреникчилериниң арган, даараан чүүлдерин делгелгеге база-ла эки деп демдеглээн. Школаларда тускай бөлгүмнерден Кызыл-Мажалыктың № 1 ортумак школазындан аныяк физиктерниң (башкызы Х. Аңгыр) кылган ажылдары солун, эки болган.

Х. МОНГУШ.

ШЫҢГЫЫ САГЫҢАР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели бо чылдың июнь 4-те хүлээп алган доктаалы-биле республиканың чурттакчылыг черлеринге ыттарны, моортайларны болгаш араатан дириг амытаннарны азырап тударының чурумун бадылаан. Чонга калбаа-биле таныштырар сорулга-биле ол чурумну моон адаанда парлавывыс.

ЧУРТТАКЧЫЛЫГ ЧЕРЛЕРГЕ ЫТТАРНЫ, МООРТАЙЛАРНЫ БОЛГАШ АРААТАН АМЫТАННАРНЫ АЗЫРАП ТУДАРЫНЫҢ ЧУРУМУ

Боттарында ыттарлыг болгаш моортайларлыг организациялар, албан черлери, бүдүрүлгелер болгаш хамаатылар дараазында чурумну сагыыр хүлээлгелиг:

чурттакчылыг черлерге ыттарны тускайлаан девискээрге (эки херимнээн коданнарга, участоктарга болгаш вольерлерге) азы багга тургузар. Санитария болгаш гигиена чурумун сагып турар болза, ыттарны болгаш моортайларны чаңгыс өг-бүле ээлеп турар аңгыланчак квартираларга, а элээн каш өг-бүлелер чурттап турар квартираларга, ында чурттап турар бүгү чурттакчылар чөпшээрээр болза, азырап тударын чөпшээреп болур;

ниити ажыглалдың черлеринде ыттарның чүдередирин болдурбас болгаш ыттарны шөлчүгештерге, коданнар артыны кезээнге болгаш чуртталга-ажыглал контораларының азы улус депутаттарының көдээ (суур, район, хоорай) Советтериниң күүскомнарының коданнарга берген өске-даа черлеринге ыттарны селгүүстедирин чөпшээревес;

ыттарны чуртталга азы тускайлаан оран-бажыңдан болгаш ниити коданның девискээринден азы кудумчуже үндүрерде кыска багга чедип алыр ийикпе хаайынга чулар кедирер. Ыттарны баг, хаайчулары чокка тударын одарга кодан малдарның чанынга, аңнаарынга өөредип азы аңнадып турар үелерде, өөредилге-шенелде шөлдеринге, тускай организацияларның оперативтиг ажыглалының үезинде чөпшээревес; черлик болгаш азырал дириг амытаннарны школа назыны четпээн уруглар албан черлеринде болгаш школаларда зообулуңнарга чүгле ветеринария албанының чөпшээрели-биле тудар, уруглар ясльлери болгаш садтары, кадыкшылга школалары болгаш өскелер-даа, а ол ышкаш эмнелге албан черлери чүгле таңныыл ыттарны баглап тургаш, олар-биле харылзаалыг болбас байдалга тудуп болур;

ыттың болгаш моортайның аараанының азы өлгениниң дугайын ветеринария албан черлеринге, а ыт (моортай) кижилер ызырган таварылгада медицина болгаш ветеринария албан черлеринге доп-дораан дыңнадыр;

ветеринария албан черлериниң негээни-биле ыттарны (моортайларны) калчаа аарыгга удур тарыырынга болгаш шинчиириңге база эмнелге-профилактиктиг арыглаашкынга ыяап-ла чедирер;

боттарының ыттарын коммунал ажыл-агый организацияларынга улус депутаттарының хоорай, район, суур болгаш көдээ Советтериниң доктааткан чурумун ёзугаар даңзыладыр;

даңзыладыышкынның чарыгдалын ыттар ээлери төлээр;

ыт азы моортай тып (садып) алганының азы чурттакчылыг өске черже көжериниң дугайын ол турган суурун харыылап турар ветеринария албан черинге 5 хонук хуусаа иштинде дыңнадыр.

Чуртталга-ажыглал контораларының (чуртталга-тудуг кооперативтериниң баштаар черлериниң) ажылдакчылары, комендантылар болгаш бажың эргелекчилери хамаатыларның ыттарының чогуур үезинде даңзылаттынарын (катап даңзылаттырарын) хайгаараар болгаш ыттарны болгаш моортайларны тударының бо чурумун хажыдып турар ээлерниң дугайын милиция болгаш коммунал ажыл-агый органнарынга дыңнадыр хүлээлгелиг.

Ыттарны садарын, садып алырын, а ол ышкаш өске областарже, крайларже болгаш республикаларже транспорттуң бүгү хевирлери-биле үндүр сөөртүрүн чүгле калчаа аарыгга удур вакцинацияны ытты үндүргүже чедир 12 ай эртпээн, 30 хонук ашкан үеде чорутканын демдеглээн ветеринария херечилели бар турда чөпшээрээр.

Кудумчуларга, рыноктарга, скверлерге, садтарга, парктарга, бульварларга, сугга эштир черлерге, хоорай транспортунга болгаш өске-даа ындыг черлерге ээзи чок чораан (мончарлыг, дугаарлыг болгаш хаайында чуларлыг-даа болза) ыттар, оларның уксаазы болгаш херектиг хамаан чокка, ол ышкаш бажыңы чок моортайлар тоянчы деп санаттынар болгаш оларны тудар, а өске черлерге, доктаатынган чурумну болгаш озалаңдан чок болур хемчеглерни сагып турган, оларны туткаш өлүрер.

Кижилерни болгаш өске дириг амытаннарны ызырган ыттарны, моортайларны болгаш дириг амытаннарны ээлери (организациялары, ажыл-агыйлары) азы улчумал ыттар болгаш моортайлар тудар тускай бригадалар ветеринария эмнелгезиниң албан черинге дораан чедирер, оларны аңаа шинчип көөр болгаш 10 хонукта карантиннээр (тускайлаар). Ээлериниң бо чурумну сагываанындан кижилерже ийи удаа халдаан ыттарны (моортайларны) хавырар.

Ыттарны болгаш моортайларны бо чурумга дүүштүр шын тудуп турарын контрольдаарын коммунал ажыл-агый, милицияга болгаш ветеринария хайгааралының органнарынга дагзыр.

Чурттакчылыг черлерге калчаа аарыглыг аараан дириг амытаннар көстүп келген таварылгада ол аарыгны узуткаар талазы-биле хемчеглерни дириг амытаннарның калчаа аарыы-биле демиселдиң хемчеглериниң дугайында саавырга дүүштүр база улус депутаттарының район (хоорай) Советиниң күүскомунуң тускай шиитпири-биле чорудар.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮНЬ 8-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00 — «Үе». Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — Мультфильмнер программазы. «Кудуруктар», «Рекс—эмчи». 11.35 — «Максимниң аныяк үези». Уран-чечен фильм. 13.10 — Күрүнениң Кубаньның казактарының ниити ырызының концерти. 13.55 — Медээлер. 14.00 — 16.00 — Чапсар. 16.00 — Медээлер. 16.30 — Сибирьде болгаш Ыраккы Чөөн чүкте. Кинопрограмма: «Сибирь, оңгу беш чыл», «Эгидериниң кызыгаары». 17.05 — «Орус чугаа».

КЫЗЫЛДАН

17.35 — Уругларга фильм. «Кырган бөрү болгаш чаш Пуфик». 17.50 — Телемедээлер. 18.05 — «СЭКП-ниң XXV съездиниң шиитпирлерин — амыдыралга». Дамчыдылга. 18.20 — «Тыва неделя». Информастыг программа.

МОСКВАДАН

18.35 — Уругларга фильм. «Браконьерлер истекчизи». Уран-чечен телефильм.

КЫЗЫЛДАН

19.50 — «Чаагайжыдылга— хүн бүрүнүң кичээнгейинге». Дамчыдылга.

МОСКВАДАН

20.15 — Бөгүн делегейде. 20.30 — «Бистиң тайылбырывыс». Дамчыдылганы политиктиг тайылбырлакчы Ю. А. Летунов чорудар. 21.15 — Н. Римский-Корсаковтуң чогаалдарын Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң симфония оркестри күүседир. Дирижеру — РСФСР-ниң алдарлыг артизи М. Шостакович. 21.40 — Киноэпопея: «Ада-чурттуң Улуг дайыны». 10-гу фильм — «Танкыларның эң улуг тулчуушкуну». 22.30 — «Үе». Информастыг программа. 23.05 — «Кинопанорама». 00.35—01.20 — Даштыкы эстраданың аялгалары. Төңгенде — медээлер.

ИИИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

17.35 — «Шыдыраа школазы». Разрядниктер клазы. Эндшпиль. Дамчыдылганы делегей гроссмейстери Ю. Л. Авебах чорудар. 18.05 —М. Равель. Квартет фа мажор. Вильнюстуң квартеди күүседир.

КЫЗЫЛДАН

18.35 — Чарлалдар. 18.40 — Уругларга фильм. «Солдатчыгаш». Уран-чечен телефильм. 19.20 — «Изобата-50». Телефильм.

МОСКВАДАН

19.50 — 20.15—А. С. Пушкин — «Хүлер аъттыг кижи». ССРЭ-ниң улустуң артизи А. Папанов номчуур.

агаар

Кызылдың агаар станциязының дыңнадып турарын ёзугаар алырга, бөгүн республикага болгаш Кызылга көжүп турар булуттаар, чаъс чагбас. Мурнуу-барыын чүк угланышкынның хаттың дүргени секундада 7—12 метр чедер. Агаарның температуразы республикага 27—32, чамдык районнарга 17—23, Кызылга 27—31 градус изиг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ИЮНЬ 8-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Ийиден болгаш мурнундан» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Киночыынды» 9.40, 12.40, «Ажыг кат» 11.00, 14.40, 16.10, «Өжээн болгаш хоойлу» (2 серилыг) 17.40, 20.20 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Мультчыынды» 10.00, «Сагыш-сеткилдиң ханызындан» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Повар болгаш ыраажы кыс» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЧАИГЫ»: «Эргилде» 13.00, 15.00, 16.50, 18.40 шактарда.

Бай-Булуң сес чыл школазын Элегес-Аксының сес чыл школазы кылдыр эде адааны-биле база ол школаның тырыкы таңмазы читкениниң барымдаалааш, ону ам күш чок деп санаар.

Редакцияның адрези: Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63. редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, харысалгалыг секретарьның 2-23-35. секретариаттың 2-23-35. партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75. культура килдизиниң 2-23-54. көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60. корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45. солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16555. Чагыг № 1035.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1).

ТС—00740.